

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО
НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації
з економічних наук

**АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ
ЕКОНОМІЧНОГО БЛОКУ В УМОВАХ ВІЙНИ**

18 липня – 28 серпня 2022 року

Львів-Торунь
Ліга-Прес
2022

УДК 378.016:33"364"(063)
А40

Організаційний комітет:

Данько Юрій Іванович, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Сумського національного аграрного університету.

Лищенко Маргарита Олександрівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри маркетингу та логістики Сумського національного аграрного університету.

Скляр Ірина Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач відділу забезпечення якості освіти Сумського національного аграрного університету, дослідник в Королівському Аграрному Університеті (Велика Британія).

Костель Микола Васильович, кандидат економічних наук, доцент, завідувач докторантури та аспірантури Сумського національно аграрного університету.

Блюмська-Данько Ксенія Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики, директор офісу промоції Сумського національного аграрного університету, дослідник в Університеті Париж-Сакле (Франція).

А40 **Акредитація освітніх програм економічного блоку в умовах війни** : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук, 18 липня – 28 серпня 2022 р. – Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2022. – 84 с.

ISBN 978-966-397-259-6

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Акредитація освітніх програм економічного блоку в умовах війни» (18 липня – 28 серпня 2022 року).

УДК 378.016:33"364"(063)

ЗМІСТ

МАРКЕТИНГОВІ ВІДНОСИНИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Дронова Т.С., Семенова Л.Ю., Мищенко Л.О., Жихарева-Толстік Г.О.	6
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ РІВНЯ PhD З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ Колісник О.П.	11
ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ Коровіна Н.В.	14
ЯКІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ПІД ВПЛИВОМ ВИКЛИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Малій О.Г.	18
ЕФЕКТИВНІ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ Марченко О.С.	22
НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРІОРИТЕТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ Мігай Н.Б.	26
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Петрова І.П.	30
АКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ Плахотнік О.О.	34
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА Приходько І.В.	36
НОВІТНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ Рассадникова С.І.	39

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ Рябчук О.Г.	42
МАРКЕТИГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВНУТРІШНЬОВУЗІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВИТИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ, ЗАТРЕБУВАНИХ НА РИНКУ ПРАЦІ Савченко С.О.	46
ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ Сандугей В.В.	49
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІСКАЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОЇ ОСВИТИ Скоромцова Т.О.	52
ВІДОБРАЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МОДЕЛЮВАННЯ ПОСТ ВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ Стегней М.І.	55
ВИЩА ОСВИТА В УКРАЇНІ: СЬОГОДЕННІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Сукач О.М.	58
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗВО Таран О.М.	62
СОЦІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, ТЕХНОЛОГІЇ, ПРОБЛЕМИ ІМПЛІКАЦІЇ Тарасович Л.В.	65
ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІЧЕНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ Ткачук Н.В.	67
ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВИТИ Усатенко О.В.	71

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВЗАЄМОДІЯ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ Хадарцев О.В.	73
ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ Хмарська І.А.	76
ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ Янчук Т.В.	79

МАРКЕТИНГОВІ ВІДНОСИНИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дронова Т.С.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Семенова Л.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Міщенко Л.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Жихарева-Голстік Г.О.

*асистент кафедри маркетингу
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Маркетинг допомагає освітнім закладам розвиватись та зайняти своє місце на ринку освітніх послуг. Використання маркетингових засобів навчальним закладом означає розробку, реалізацію та оцінку освітніх програм шляхом встановлення відносин обміну між навчальними закладами та їх клієнтами з метою гармонізації взаємних інтересів.

Ф. Котлер і К. Фокс під маркетингом освітніх послуг мають на увазі дослідження, планування, здійснення і контроль за ретельно сформованими програмами, задумами, щоб викликати добровільний облік цінностями з цільовими ринками з метою досягнення прагнень навчальних закладів [1]. Роль маркетингу в освіті полягає у задоволенні потреб особистості отримати освіту, навчальному закладу бути конкурентоспроможним на ринку, підприємствам надати кваліфікованих працівників, суспільству можливість розширити відтворення трудового та інтелектуального потенціалу держави.

Основне завдання освітнього маркетингу – якнайкраще задовольнити потреби кожного споживача послуг з метою професійного та особистого зростання кожного учасника навчального процесу. Найактивнішими споживачами освітніх послуг є абітурієнти, студенти та їх батьки. Крім того, ВНЗ співпрацює із стейкхолдерами, підприємствами, іншими

навчальними закладами, де майбутні випускники матимуть можливість піти працювати, проходити навчальну та виробничу практики тощо. Важливим аспектом у відносинах університету із споживачами його послуг є комунікації з метою надання інформації про напрями діяльності, цілі, пропозиції та проблеми, які спонукають споживачів цікавитись навчальним закладом.

Засобами формування споживчого інтересу до університету є: участь у соціально-культурних проєктах міста, області; міжнародна співпраця, практика для студентів за кордоном, співпраця з підприємствами, установами, організаціями. Спочатку Університет зацікавлює абітурієнта та формує інтерес до свого закладу, а далі вже студента зацікавлюють більш конкретні переваги.

Як приклад маркетингової взаємодії між ВНЗ та споживачами обрано Університет митної справи та фінансів (УМСФ). Концепція маркетингових відносин в УМСФ передбачає, що головне завдання даної установи – це визначити потреби, інтереси потенційних вступників та пристосуватися до того, щоб задовольняти їх. Цим самим зберігається та збільшується добробут абітурієнтів та студентів і забезпечуються довгострокові вигоди самого навчального закладу (табл. 1).

Спочатку університет зацікавлює абітурієнта та формує інтерес до свого закладу, відзначаючи різноманітні переваги, а далі вже студентам пропонують: міжнародне співробітництво з відомими ВНЗ, професійну практику за кордоном, співпрацю з національними компаніями та підприємствами – роботодавцями.

Найважливішим же питанням, що турбує батьків, є якість навчання та оплата освітніх послуг. Щодо цього, то УМСФ забезпечує якісне навчання, постійно запрошує спікерів, майбутніх роботодавців, а також часто влаштовуються конкурси, різноманітні заходи, ярмарки тощо, тобто тут ніколи не буває нудно. А щодо оплати за навчання, то університет пропонує по-семестрову оплату, що також є зручним для тих батьків, які не можуть відразу викласти велику суму грошей.

При виборі вищого навчального закладу абітурієнти та їх батьки звертають увагу на відносини студентів та ВНЗ. В Університеті митної справи та фінансів налагоджені партнерські відносини між ВНЗ та студентами, абітурієнтами та їх батьками (табл. 2):

- ведення соціальних мереж (інстаграм університету та окремі інстаграми кафедр, ютуб) та сайту <http://umsf.dp.ua>, на яких висвітлюються усі заходи, цікаві моменти з життя ВНЗ, новини кафедр та цікаві статті;

- позитивні публікації про ВНЗ (також розташовані у соцмережах та на сайті);

- проведення освітніх ярмарок;

- на сайті університету є «віртуальна» екскурсія закладом;
- проведення конференцій та онлайн-зустрічей з провідними фахівцями;
- проведення днів абітурієнта.

Таблиця 1

Взаємодія ВНЗ з студентами, абітурієнтами та їхніми батьками

Взаємодія УМСФ	
Абітурієнти та батьки	<p>Онлайн</p> <ul style="list-style-type: none"> – сайт та сторінка в соціальних мережах навчального закладу: – репрезентує навчальну установу та підрозділи світової освітньої спільноти. Контент-наповнення сайту відіграє важливу роль, оскільки фотогалереї, досягнення студентів, дипломні та наукові проекти, сертифікати та результати конкурсів слугують «обличчям», «візитною картою» закладу та формують перше уявлення про вуз. Висвітлення наукової, навчальної роботи, студентського життя має позитивний вплив на відвідувачів сайту; – рекламує та просуває освітні послуги. У цьому випадку сайт УМСФ перш за все орієнтований на абітурієнтів, їх батьків; <p>Офлайн</p> <ul style="list-style-type: none"> – проведення днів абітурієнтів, зустрічей та виступів; – розповсюдження рекламних листівок на різноманітних заходах; – заохочення студентів до рекламної кампанії своїм знайомим абітурієнтам, розповсюдження відгуків про ВНЗ.
Студенти	<p>Онлайн</p> <ul style="list-style-type: none"> – сайт та сторінка в соціальних мережах навчального закладу: – забезпечує доступ до навчальних ресурсів, розкладу, викладачів навчального закладу; – інформує щодо нововведень у закладі; <p>Офлайн</p> <ul style="list-style-type: none"> – взаємодія через навчальний процес; – залучення студентів до позанавчального життя, організація концертів, флеш-мобів, екскурсій тощо; – надання можливостей для студентів, програм обміну.

Джерело: власні дослідження авторів

**Маркетингові засоби комунікації ВНЗ
та споживачами освітніх послуг**

УМСФ	Абітурієнти	Студенти	Батьки
Канали взаємодії	соціальні мережі, сайт	соціальні мережі, сайт	соціальні мережі, сайт
Наявність зворотного зв'язку	немає	опитування після кожного семестру	телефон, месенджери
Можливість консультацій по телефону	є можливість	є можливість	є можливість
Онлайн-заходи	екскурсії університетом, день абітурієнта	святкові заходи, зустрічі із провідними фахівцями	екскурсії університетом
Наявність структурованої інформації щодо навчання	сайт, соціальні мережі, консультації за телефоном	сайт, соціальні мережі, консультації за телефоном	сайт, соціальні мережі, консультації за телефоном

Джерело: власні дослідження авторів

Університет митної справи докладає багато зусиль для якісних партнерських відносин між закладом вищої освіти та студентів і абітурієнтів. Для покращення маркетингової взаємодії можна запропонувати приділити більше уваги до іноземних абітурієнтів та розробити англomовний сайт та соцмережі.

Розглянувши маркетингову взаємодію вищого навчального закладу УМСФ зі студентами, абітурієнтами та їхніми батьками, ми можемо зробити такий висновок: університет має значний вплив на обидві групи, використовуючи онлайн та офлайн сфери маркетингу, що є хорошим показником.

Для кращої взаємодії університету з абітурієнтами та студентами пропонуємо впровадити онлайн та офлайн заходи різних форматів та тематик. Це допоможе піднімати актуальні проблеми в студентському просторі та сприятиме зближенню викладацького складу із студентами та абітурієнтами.

Крім того, сформулювати стратегію, розробити систему тактичних заходів, тим самим визначивши свої напрями дій щодо їх реалізації. Звичайно, вони базуються на загальноновизначених, зокрема одержання інформації, аналіз конкуренції, дослідження ринку, проте саме від

адекватної та всеохопної оцінки залежить відповідність потребам сучасного ринку та попиту населення на ті чи інші освітні послуги, а отже, і конкурентна позиція в рейтингу ВНЗ України. Необхідно налагодити зворотню комунікацію із абітурієнтами, налаштувати індивідуальний підхід до кожного, а також формувати та закріплювати позитивне враження. Саме ці виявлені потреби мають бути основою позиціонування ВНЗ та його освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для авчальних закладів / К. Фокс (пер. з англ.). Київ : УАМ, Вид. Хімджест, 2011. 580 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ РІВНЯ PhD З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Колісник О.П.

*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри обліку та консалтингу
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Початком реформування освітньої системи в Україні можна вважати дату підписання нового Закону України «Про вищу освіту» [1]. Особливістю реформування вітчизняної освіти є самостійна розробка освітніх програм, адже головним пріоритетом є автономія закладу вищої освіти, що визначається, як «самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених Законом України «Про вищу освіту» [1].

З 2016 року підготовка докторів філософії здійснюється відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» [2]. Цей Порядок визначає загальний механізм підготовки здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти з метою здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії та доктора наук відповідно.

Автономність закладу вищої освіти і їхніх програм підготовки аспірантів, у тому числі забезпечення системи вибіркового навчальних дисциплін, розподілу кредитів та оцінювання знань – це обов'язкові атрибути сучасної форми навчання на PhD програмі, що (в освітній частині) є аналогом системи організації підготовки магістрів та бакалаврів.

Проте, третій рівень освіти має свою специфіку і важливу компоненту – домінуючу наукову складову, яка має бути пріоритетною і в оцінюванні освітніх програм цього рівня підготовки фахівця, отже, враховуватися у процесі акредитації.

Сучасний стан акредитації освітніх програм докторів філософії потребує уточнення вимог, залучення фахівців-науковців, оскільки

формуємо випускника як активного дослідника, здатного до наукової діяльності.

У 2022 році затверджено стандарт вищої освіти для підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління і адміністрування», який є основою формування освітніх програм [3].

При формуванні освітніх програм та підготовці докторів філософії з обліку і оподаткування спеціальності 071 «Облік і оподаткування» необхідно здійснювати заходи, які б не допускали виникнення слабких сторін, що можуть виявлятися у процесі акредитації, а саме:

1. Формулювання особливості (унікальності) освітньо-наукової програми повинно надавати чіткість розуміння цієї особливості.

2. Запобігання формального підходу щодо процедури рецензування проекту освітньо-наукової програми, для цього посилювати заходи щодо процедури рецензування проекту освітньо-наукової програми. Включати до плану роботи кафедри обговорення проекту освітньо-наукової програми за результатами моніторингу проведеного гарантом освітньо-наукової програми та кафедрою разом із стейкхолдерами для отримання рецензії-відгуку.

3. Враховувати досвід аналогічних іноземних освітніх програм з метою підвищення якості підготовки здобувачів вищої освіти PhD рівня за освітньо-науковою програмою «Облік і оподаткування» та імплементації його у освітній процес шляхом білінгвальної методики викладання навчальних дисциплін.

4. Недопущення обмеження індивідуальної траєкторії рамками освітньо-наукової програми, шляхом розширення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачами вищої освіти можливе через реалізацію вільного вибору навчальних дисциплін, що зумовлює збільшення кількості вибіркового компоненту циклу професійної підготовки та рівня їх складності, а також методів і засобів навчання, які повинні бути передбачені у робочих програмах навчальних дисциплін, що забезпечують освітній процес здобувачів вищої освіти PhD рівня.

5. Недопущення обмеження проходження педагогічної практики здобувачів виключно на базі університету, де здійснюється підготовка докторів філософії. Необхідно розширювати перелік баз педагогічної практики для здобувачів з можливістю заключення договорів про співпрацю з іншими закладами вищої освіти у напрямі проходження педагогічної практики здобувачами вищої освіти PhD рівня та отримання досвіду за аналогічними освітньо-наукової програми спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

6. Напрями наукових досліджень наукових керівників повинні корелювати з напрямками наукових досліджень здобувачів вищої освіти.

7. Забезпечення форуму відкритого обговорення Проекту освітньо-наукової програми на сайті ЗВО із залученням стейкхолдерів освітньо-наукової програми.

Таким чином, попередження виникнення слабких сторін освітньо-наукової програми та якісної реалізації освітнього процесу підготовки здобувачів вищої освіти PhD рівня за спеціальністю «Облік і оподаткування», забезпечить отримання рішення експертної групи – акредитацію.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Про затвердження «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» : Постанова Кабінету Міністрів України № 261 від 23.03.2016 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>

3. Стандарт вищої освіти підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління і адміністрування». Затв. Наказом міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. № 526.

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ

Коровіна Н.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
та економічних методів управління*

*Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Найближчі роки будуть наповнені відбудовою і відновленням життя в Україні, що передбачає більшу ніж будь-коли кількість проєктів, які потрібно планувати, реалізовувати та контролювати. Ризики на всіх цих етапах теж ростуть і ускладнюються. Вкрай необхідні різноманітні та у великій кількості матеріально-фінансові ресурси і професіонали для здійснення всіх проєктів. Але, що не менш важливо, кожен із них на своєму місці має діяти на засадах доброчесності.

Коли ми говоримо про доброчесність у рамках країни, ми розуміємо, що вона має бути обов'язково підтримана усвідомленим, добре організованим та ефективно реалізованим громадським контролем. При цьому суспільство має не тільки розуміти важливість такого контролю, воно має отримати необхідні знання, а також познайомитися з існуючими інструментами для здійснення подібних функцій та набути навичок реалізації різних форм та етапів громадського контролю, щоб Україна справді отримала очікуваний від відновлення країни результат.

Ми вважаємо, що вищі навчальні заклади тут можуть і повинні відіграти значну роль. Студенти як соціальна група поєднують у собі низку незамінних якостей: сильне щире бажання змінювати світ на краще; живий інтерес до нового знання та практик; готовність задавати питання, ставити під сумнів існуючий порядок та витрачати свій час на реалізацію суспільно значущих проєктів; активну громадянську позицію, природне прагнення до знаходження однодумців та участі у соціальних групах, до професійного розвитку не лише себе, а й себе у команді; сприйняття як дуже значимої цінності своєї здатності домагатися видимих результатів та усвідомлення власного внеску у позитивні зміни довкола себе.

Одночасно ВНЗ мають й іншу найважливішу складову процесу, а саме ресурси, які або вже є, або можуть бути залучені для впровадження різних елементів навчання та виховання доброчесності. Щоправда, у

цьому плані теж необхідно розуміти, що всі ці ресурси є в дуже різній кількості та якості, і потрібні значні зусилля та час для їхнього переведення з потенційного стану до реального капіталу. Незважаючи на те, що всім очевидно, що сумлінність виконання своїх функцій є природною запорукою розвитку країни, проте ми рідко про це говоримо на своїх заняттях, ще рідше приділяємо спеціально виділені години на ці теми і, наскільки мені відомо (хотілося б помилятися), не включаємо доброчесність як одну з необхідних компетенцій до освітніх програм.

У зв'язку з цим для реалізації ідеї більш активного навчання доброчесності викладачам потрібна серйозна методична робота з переробки/підготовки нових лекцій та семінарів. Більше того, буде корисна спеціалізована програма з навчання викладачів у цих питаннях, передача їм вже існуючих напрацювань. Крім того, і на наступних етапах важливо проводити реальні заходи, на яких викладачі та працівники університету зможуть ділитися методичними напрацюваннями, конкретними планами занять та лекційними матеріалами, позитивним та негативним досвідом, спільно знаходити вирішення складних методичних завдань, створювати професійне середовище для подальшого індивідуального та колективного розвитку у напрямі підвищення доброчесності в освіті та суспільстві. Аналогічно потрібен достатній час для планування та організації позааудиторної діяльності студентів із соціального аудиту тощо.

При цьому хочу особливо наголосити, що саме факультети економічного спрямування можуть стати центральним елементом подібних університетських ініціатив. Саме тут і дають, і отримують знання, як формулювати місію та ставити цілі, аналізувати соціально-економічні проблеми та будувати «дорожні карти», як планувати проекти та прогнозувати результати, проводити економічні та фінансові розрахунки і трактувати їхні результати, керувати процесами, кадрами та ризиками, враховувати всілякі чинники та цінувати всі види капіталу, у тому числі соціальний, та багато іншого, без чого не буває успішного громадського контролю.

Саме при вивченні економічних дисциплін наочно видно, чим може обернутися, наприклад корупція і навіть розрахувати її наслідки для країни. Саме тут досить просто впести елементи навчання доброчесності в полотно дисциплін, що викладаються, наситивши їх практичними прикладами. Саме студенти економічних спеціальностей будуть потрібні в будь-яких проектах суспільного контролю, оскільки ті часто передбачають «читання» та розуміння різного рівня бюджетів і різного роду фінансової звітності, моніторинг процесів та аналіз трудових відносин, важливі і їхнє вміння працювати з різними стейкхолдерами, провести переговори задля досягнення суспільно

значущих результатів, донести результати своїх контрольних досліджень, пропозицій щодо покращення ситуації та/або вже готовий результат по вирішенню проблеми до всіх зацікавлених груп.

Проте діяльність з навчання та підтримання сумлінності доступна всім факультетам, більше того, передбачає взаємовигідну участь у міжфакультетських та навіть міжвузівських проектах. Наприклад, моніторинг будівництва або реконструкції будь-якого об'єкта може передбачати правильне здійснення запитів до органів місцевої влади (у чому найкраще допоможуть юридичні спеціальності); відстеження правильності інженерних розрахунків, якості матеріалів і безпеки конструкційних рішень (не обійтися без залучення фахівців фізико-технічних, інженерних, будівельно-архітектурних та інших подібних спеціальностей); аналіз доступності, прозорості та захищеності даних у відкритому доступі (у чому добре розуміються інформаційно-комп'ютерні спеціальності); оцінку сприятливості середовища для людей, що живуть або працюють у приміщенні (у цьому професійно проконсультують хіміки, медики, біологи, валеологи, психологи тощо); і ніяк не обійтися без правильно і привабливо написаного тексту проекту, звіту чи статті, а можливо і публічної презентації результатів дослідження та діяльності для локальних/національних/міжнародних інформаційних ресурсів (з чим допоможуть студенти різноманітних філологічних, театральних, дипломатичних інститутів тощо). І це далеко не всі спеціальності, які можуть бути залучені до різних проектів. Адже об'єктів для громадського контролю безліч! Кожен факультет/вуз/консорціум вузів може вибрати той варіант, який їм більше підійде і який актуальніший на поточний момент.

Поки що в освітньому полі України поняття «добročесність» зустрічається у переважній більшості лише у словосполученні «академічна добročесність». Але зараз, як ніколи раніше, необхідно значно ширше розуміти її та приділяти увагу її вихованню та навчанню, тим більше, що на це є запит у самої молоді та у суспільстві в цілому. Це можуть бути як невеликі акценти в темах різних дисциплін, що вже читаються, або виділення окремих тем і навіть невеликих дисциплін, або введення додаткових годин у кураторській роботі, або діяльність в рамках існуючих або нових студентських клубів, університетських проектів, можлива також співпраця факультету/університету з вже існуючими недержавними організаціями, які здійснюють громадський контроль, та багато інших варіантів.

Головне, що навчання добročесності має передбачати поєднання теорії з практикою, бачення проблем, конкретні дії щодо їх вирішення, відстеження студентами результатів та запобігання поновленню проблемних ситуацій. Важливо привчати студентів, що кожен може

брати участь у соціальному аудиті, озброїти їх знаннями, навичками, цінностями та мотиваціями, які допоможуть їм у своїй професії, громадянській позиції та загалом у житті дотримуватися принципів доброчесності.

При цьому підкреслимо, що навіть якщо не вдасться терміново налагодити роботу в цьому напрямку, всебічна реалізація в освітньому процесі принципів доброчесності все одно принесе позитивні результати в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Університети мають свою певну частку відповідальності за те, що буде з країною в майбутньому. Ті, кого ми сьогодні навчаємо, вже сьогодні є громадянами країни, а післязавтра зростатимуть кар'єрними сходами і займатимуть високі і дуже високі посади, що передбачають прийняття рішень на своєму рівні, задають норми поведінки і сприйняття як норми доброчесну або недобросовісну поведінку у своєму середовищі та в цілому в нашій країні. Освітні установи повинні докласти всіх зусиль, щоб забезпечити дипломованих фахівців мотивацією, цінностями, компетенціями для виконання своїх обов'язків доброчесно і для недопущення недобросовісних дій у зоні своєї особистої та суспільної відповідальності.

**ЯКІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ
ПІД ВПЛИВОМ ВИКЛИКІВ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Малій О.Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна*

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало поштовхом для переосмислення багатьох процесів в суспільстві, змінивши життя і світогляд українців назавжди. Воєнні дії докорінно змінили форму реалізації освітнього процесу, перевівши її повністю в онлайн формат, актуалізували питання забезпечення якості вітчизняної університетської освіти, збереження контингенту студентів, молодих науковців та педагогічних працівників.

Багатьом викладачам і студентам довелось рятуватись від фізичної небезпеки та майже «виживати» в сучасному світі, частина з них виявились незахищеними перед викликами життя. На початок травня 2022 року підтверджено, що за кордон виїхали більш як 23 тис. педагогічних працівників і понад 600 тис. учнів. Директори й ректори звітують, про те, що місцеперебування близько 10–15 % учнів і студентів не ідентифіковано [3]. 1748 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 144 з них зруйновано вщент. Переїхало 34 заклади вищої освіти (ЗВО – інститути, університети й академії), 42 заклади фахової передвищої освіти (коледжі) і 65 відокремлених структурних підрозділів. Кількість постраждалих від війни та переміщених ЗВО щотижня зростає [3].

Для вітчизняної освітньої системи таке випробування стало своєрідним каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освітньому процесі.

Впродовж останніх років, урядом запроваджувались певні ініціативи в напрямі підвищення ефективності та якості вищої освіти, підтримки науково-технічних розробок у закладах вищої освіти. Так, було зроблено кроки в напрямі збільшення фінансування фундаментальних і прикладних досліджень у закладах вищої освіти за пріоритетними напрямками науки і техніки, оптимізації мережі ЗВО, підтримки наукових

проектів молодих вчених, підтримки науково-технічних (експериментальних) розробок.

Однак загальні вітчизняні тенденції в системі освіти і науки та світові порівняння свідчать про наступне. Станом на початок 2020/21 навчального року в Україні нараховувалося 515 закладів вищої освіти (619 – станом на початок 2019/20 навчального року). Кількість студентів на 10 тис. населення становило 275 осіб (343 особи – станом на 01.01.2020 року) [1], а це майже в двічі менше, ніж у США, Японії, Росії, європейських країнах. За рахунок бюджету вищу освіту в Україні здобуває, на жаль, не більше третини молоді.

За даними Держстатистики України, в ЗВО України на початок 2020/21 навчального року працювало 135,2 тис. наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників (156,9 тис. – на початок 2019/20 навчального року), з них 44,8 % мали науковий ступінь доктора філософії (кандидата наук), 12,4 % – доктора наук [1]. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мали науковий ступінь протягом останнього десятиріччя скоротився більше ніж у 2 рази (із 182,5 тис. осіб у 2010 році до 78,9 тис. осіб у 2020 році) [1].

Економічне зростання перебуває у прямій залежності від спроможності економічної системи створювати та використовувати інновації [2]. На протигагу світовим тенденціям залучення та мотивації молодих науковців, Україна втрачає найбільш талановитих учених. Темпи вимивання кадрів вищої кваліфікації з науково-інноваційної сфери створюють підґрунтя для значного технологічного відставання країни [5].

Однією з головних причин незадовільної наукової та інноваційної активності є дефіцит фінансових ресурсів. Загальні витрати з державного бюджету на вищу школу в Україні (МОН) у 2020 р. склали 22,4 млрд гривень, тобто 796 млн дол. А бюджет лише одного Гарвардського університету – 36,7 млрд дол., Університету штату Айова – 1,4 млрд дол., Варшавського університету наук про життя – 137 млн дол. [4].

Середня зарплата професорів в Україні складає приблизно 450 дол. США на місяць. Тоді як заробітна плата викладачів у США (11000 дол.), Німеччині (6200 дол.), Польщі (1200 дол.), Китаї (1500 дол.) у десятки разів вища [4].

Війна стрімко прискорила перебіг звичайних тенденцій розвитку системи вищої освіти, і в першу чергу її змісту. Передусім йдеться про розвиток дистанційної освіти, використання сучасних технологій.

Дистанційна форма навчання в закладах освіти набула широкого застосування ще під час пандемії. До переваг дистанційного навчання відносять гнучкий графік навчання, можливість поєднання роботи і

навчання, можливість опанування додаткових компетенцій та підвищення мотивації до самонавчання. Недоліками дистанційного навчання у період війни учасники освітнього процесу вважають: технічні проблеми, неможливість доступу до Інтернет, низький рівень володіння викладачами і студентами інформаційними технологіями, недостатню самоорганізацію студентів.

Війна матиме негативний вплив на вищу освіту в Україні в майбутньому, зокрема: перехід освіти в он-лайн формат; посилення «освітньої міграції» та суттєве зниження попиту на вітчизняну вищу освіту; радикальне зменшення фінансування закладів вищої освіти; зменшення обсягів позабюджетних надходжень до закладів вищої освіти внаслідок падіння доходів населення й неможливості потенційними студентами отримати вищу освіту, скорочення кількості іноземних студентів тощо.

Однак, людський капітал і дослідження, креативність, навички, знаннєві та технологічні результати, можливості приваблювання талантів, відповідно світовим рейтингам, що оцінюють інноваційний потенціал є найбільш сильними конкурентними перевагами України. Таким чином ми маємо не чекати допомоги, а реформувати вітчизняну систему освіти та впроваджувати інновації самостійно, тобто якість університетської освіти має зрости.

На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням сучасних технологій. Адаптація студентів та викладачів до специфіки дистанційного навчання потребує набуття цифрових компетенцій, освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що відкриває нові можливості для реалізації освітнього процесу, доступне освіту, урізноманітне форми її отримання, сприяє особистісно-орієнтованому навчанню тощо.

Ринок праці все більше потребує вищого рівня кваліфікації та трансверсальних (наскрізних) компетентностей [6]. Значний попит на сучасному ринку праці мають так звані *soft skills* (гнучкі навички), які не стосуються суто професійних компетенцій, а є комплексом надпрофесійних неспеціалізованих навичок – відповідальність, управління часом, здатність до роботи в команді, навички лідерства та соціального впливу, емоційний інтелект, гнучкість, адаптивність тощо [3].

Вектором розвитку вітчизняної вищої освіти має бути забезпечення якісної вищої освіти, активізація мобільності студентів та конкурентоспроможність випускників на ринку праці. В умовах дефіциту бюджету, доцільно наявні ресурси і науковий потенціал зосередити на підтримці досліджень, які є основою розвитку, об'єднуючи ресурси держави, наукової спільноти та бізнесових структур. Вдосконалювати підходи до управління, модернізації методів

викладання та навчання в університетах відповідно до європейських стандартів. Вдосконалювати систему взаємодії науки, освіти та виробництва. Створювати дієвий механізм підтримки молодих учених та вдосконалювати інфраструктуру фінансування.

З метою ефективного освітнього процесу та набуття здобувачами програмних загальних і професійних компетентностей потрібних для роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання включити такі компетентності в освітні програми.

Організувати заходи з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у напрямі їхніх цифрових навичок.

На особливу увагу заслуговують питання поліпшення економічних й організаційних умов праці, забезпечення мотивації праці науково-педагогічних працівників, надання їм матеріальних і нематеріальних стимулів до високоякісної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України : веб-сайт.
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Малій О.Г. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки*. 2018. Вип. 193. С. 247–256.

3. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт.
URL: <https://niss.gov.ua>

4. Ніколаєнко С.М. Якість вищої освіти – запорука конкурентоспроможності українських університетів. Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України» 19 листопада 2020 р. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2. С. 1–7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/3>

5. Писаренко Т.В., Куранда Т.К., Кваша Т.К. та ін. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році : науково-аналітична записка. Київ : УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.

6. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 176 с.

ЕФЕКТИВНІ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ

Марченко О.С.

*докторка економічних наук, професорка,
в.о. завідувачки кафедри економічної теорії*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Успішні акредитація та практична реалізація освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої економічної освіти (ОПП) забезпечуються багатьма чинниками, серед яких один із найважливіших – це ефективна співпраця закладів вищої освіти (ЗВО), зокрема робочих команд ОПП, з зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами.

Слід підкреслити, що в умовах воєнного часу взаємодія ЗВО з стейкхолдерами з питань акредитації ОПП істотно ускладняється, оскільки здійснюються релокації підприємств та вишів у більш безпечні регіони України та закордон, внутрішня міграція здобувачів вищої освіти, викладачів та їх еміграція, руйнуються налагоджені роками зв'язки ЗВО з керівниками підприємств та власниками бізнесів тощо. У такій ситуації важливо здійснювати комплекс заходів, спрямованих як на збереження, так і на впровадження нових ефективних моделей взаємодії ЗВО та стейкхолдерів ОПП.

Провідними групами інтересів щодо підготовки спеціалістів з економіки є, по-перше, керівники підприємств та власники бізнесів як роботодавці, яким потрібні фахівці та професіонали певної спеціалізації та необхідного рівня як теоретичної, так і практичної підготовки.

По-друге, зацікавленими у високій якості та відповідності ОПП сучасним вимогам ринку праці є здобувачі вищої економічної освіти, які орієнтовані на формування конкурентних переваг як фахівців і професіоналів щодо їх майбутнього працевлаштування, кар'єри, успішної професійної реалізації.

По-третє, значна роль у забезпеченні відповідності ОПП сучасним теоретичним та методичним підходам щодо підготовки фахівців та професіоналів з економіки належить науковій спільноті.

Взаємодія ЗВО з роботодавцями, здобувачами вищої економічної освіти, науковцями повинна охоплювати всі етапи розроблення та

практичної реалізації ОПП, а саме їх підготовку, акредитацію, реалізацію та оновлення.

Розглянемо моделі взаємодії ЗВО та таких груп інтересів, як роботодавці, здобувачі вищої освіти і наукова спільнота, ефективність яких була доведена практикою підготовки та акредитації ОПП.

На етапі підготовки ОПП важливо залучати роботодавців, науковців та студентів як експертів щодо відповідності проектів освітніх програм вимогам сучасного бізнесу, новаціям економічної науки, попиту та пропозиції на ринку праці, цілям здобувачів вищої економічної освіти щодо їх конкурентоспроможності як економістів, теоретичні знання та практичні навички яких повинні відповідати як сучасним вимогам роботодавців, так і прогнозованим науковцями змінам кон'юнктури ринку праці у довгостроковому періоді. Більш того, рівень підготовки фахівців повинен бути таким, щоб вони були спроможні самостійно розвивати та удосконалювати свої професійні компетенції відповідно до нових вимог та викликів розвитку національної економіки, міжнародних економічних відносин, світового ринку праці.

На цьому етапі ефективними є такі моделі співпраці ЗВО та зазначених груп стейкхолдерів ОПП, як консультування, опитування та аналіз й сумісне обговорення їх результатів, підготовка роботодавцями та науковцями експертних висновків щодо програм тощо.

Ефективною моделлю взаємодії з стейкхолдерами у процесі підготовки проектів бакалаврських та магістерських програм з економіки на фінансово-правовому факультеті Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого були наукові дискусії та круглі столи в редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право», який є фаховим науковим виданням України групи «Б» з економіки, фінансів, банківської справи та страхування, менеджменту, маркетингу підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, права та міжнародного права: «Майбутнє професії «економіст» [1], «Бізнес-консалтинг: здобутки та проблеми сьогодення» [2], «Практична функція вищої економічної та управлінської освіти: погляд стейкхолдерів» [3], «Концепція освітньої програми «Бізнес-економіка» («Business Economics»): досвід закордонних університетів та його використання в Україні» [4]. У дискусіях брали активну участь науковці, роботодавці, студенти, розробники ОПП, декани факультетів.

Застосування цієї у певному сенсі моделі-новації взаємодії розробників ОПП та стейкхолдерів дозволило сформувати єдину концепцію, основні цілі та завдання освітніх програм з економіки, сформувати системне уявлення про їх структуру, змістовне наповнення, впровадження у навчальний процес та перспективи розвитку тощо. Так, при розробці проекту ОПП «Бізнес-консалтинг» було ураховано

пропозиції роботодавців щодо необхідності формування знань принципів та методів забезпечення клієнтоорієнтованості консалтингової діяльності, правових основ бізнес-консалтингу, програм соціальної відповідальності консалтингових фірм тощо.

На етапі підготовки проєктів ОПП викладачами кафедри економічної теорії як їх розробниками була також впроваджена така інноваційна модель взаємодії із стейкхолдерами програм, як загальнодоступні фейсбук-групи «Нові економічні та управлінські спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого», «Consulting forever», «BUSINESS ECONOMICS. Актуальна освіта в НЮУ імені Ярослава Мудрого», які є каналами, з одного боку, інформації про нові освітні програми, з іншого боку, залучення електронних спільнот до їх обговорення. Наприклад, у фейсбук-групах при підготовці проєктів ОПП «Бізнес-консалтинг» було оприлюднено та викликали значний інтерес інтерв'ю з провідними практиками бізнес-консалтингу, що сприяло як удосконаленню програми, так і поширенню інформації про неї.

На етапі акредитації ОПП велике значення для формування їх високої оцінки мали онлайн та офлайн конференції експертних груп з роботодавцями, представниками наукової спільноти, студентами. У фейсбук-групах кафедри економічної теорії активно обговорювалися питання акредитації освітніх програм.

Значною є роль моделей-новацій, що розглядаються, у забезпеченні *впровадження, практичної реалізації та оновлення* ОПП. Наведемо тільки декілька прикладів. В редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право» було проведено дискусії та круглі столи з проблем удосконалення освітніх програм «Бізнес-економіка» та «Бізнес-консалтинг», в обговоренні яких брали участь стейкхолдери: «Управління якістю освітнього процесу: сучасні пріоритети та практики забезпечення» [5], «Дискусійні проблеми бізнес-консалтингу» [6], «Бізнес-консалтинг у нових реаліях господарської діяльності в Україні» [7].

У фейсбук-групах кафедри проводилися консультації викладачів з питань певних навчальних дисциплін за освітніми програмами «Бізнес-економіка» та «Бізнес-консалтинг», здійснювалися заняття онлайн школи бізнес-консалтингу тощо. Загалом, фейсбук-групи є ефективними моделями інтелектуального краудсорсингу з питань розроблення та удосконалення сучасних освітніх програм.

Як висновок, слід підкреслити ефективність таких моделей взаємодії ЗВО та стейкхолдерів з питань акредитації ОПП, що є новаціями, як дискусії та круглі столи в редакції збірника наукових праць й загальнодоступні фейсбук-групи з активною участю стейкхолдерів, та рекомендувати їх до широкого використання закладами вищої освіти при акредитації ОПП з економіки.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Л.С., Марченко О.С., Вовк І.А. Майбутнє професії «економіст» : наукова дискусія в редакції журналу «Економічна теорія та право». *Економічна теорія та право*. 2019. № 1. С. 159–176.
2. Марченко О.С., Селіванова І.А. Бізнес-консалтинг: здобутки та проблеми сьогодення. Наукова дискусія в редакції журналу «Економічна теорія та право» з теоретичних та практичних питань розвитку бізнес-консалтингу 11 квітня 2019 р. *Економічна теорія та право*. 2019. № 2. С. 158–174.
3. Борисенко І.В., Марченко О.С., Шевченко Л.С. Практична функція вищої економічної та управлінської освіти: погляд стейкхолдерів. Круглий стіл у редакції журналу «Економічна теорія та право» з питань підготовки професіоналів за освітніми програмами «Бізнес-консалтинг» і «Бізнес-адміністрування» на фінансово-правовому факультеті Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 10 вересня 2019 р. *Економічна теорія та право*. 2019. № 3. С. 158–174.
4. Концепція освітньої програми «Бізнес-економіка» («Business Economics»): досвід закордонних університетів та його використання в Україні» Круглий стіл у редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право» 4 лютого 2020 р. *Економічна теорія та право*. 2020. № 1. С. 162–200.
5. Управління якістю освітнього процесу: сучасні пріоритети та практики забезпечення. Круглий стіл у редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право», 5 травня 2020 року. *Економічна теорія та право*. 2020. № 2. С. 167–202.
6. Дискусійні проблеми бізнес-консалтингу. Наукова дискусія в редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право», 12 травня 2021 року. *Економічна теорія та право*. 2021. № 2. С. 130–147.
7. Бізнес-консалтинг у нових реаліях господарської діяльності в Україні. Круглий стіл у редакції збірника наукових праць «Економічна теорія та право», 2 червня 2022 року. *Економічна теорія та право*. 2022. № 2. С. 112–160.

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРІОРИТЕТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мігай Н.Б.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Безпервні інновації є невід'ємною рисою сучасного світу і постійно мотивують до вдосконалення та розвитку, оволодіння новими знаннями та компетенціями. Виклики сучасності зумовлюють активне впровадження новітніх інформаційних технологій в освітню сферу, докорінно змінюючи освітню парадигму. Традиційна система освіти, яка базується на аудиторних заняттях, формалізованій структурі змісту дисциплін, що вивчаються, використанні бібліотек і друкованих підручників сьогодні трансформується в більш гнучкий освітній процес, орієнтований не на передачу знань від викладача студентам, а на активну співпрацю у цифровому просторі. Це дозволяє зробити процес навчання індивідуально-орієнтованим та таким, що відкриває доступ до найбільш сучасних і якісних джерел інформації від провідних фахівців з різних куточків світу.

Вторгнення на територію України військ Російської Федерації стало каталізатором великої кількості проблем у всіх сферах життєдіяльності нашої країни, в тому числі і у системі освіти: вимушене переміщення значної кількості населення; руйнація закладів освіти; пошук можливостей здійснення освітнього процесу та надання освітніх послуг в умовах війни.

На 1 червня 2022 року через військові дії та бомбардування більше 10 млн. осіб змінили місце проживання, з них 6,5 млн. осіб є внутрішньо переміщеними особами, 3,9 млн. осіб виїхали за кордон. Більша частина – це жінки та діти. Виїжджають також і педагогічні працівники, за останніми даними виїхало більше 23 тис. осіб [1]. Проте, ці дані не є точними, адже щодня велика кількість людей змушені покидати свої домівки.

В таких умовах розвиток і освоєння сферою освіти новітніх цифрових технологій є нагальною потребою. Цифрові технології відкривають нові можливості для проектування й реалізації освітнього

процесу, роблять освіту доступною, надають можливість застосування різних форм отримання освітніх послуг, забезпечують безперервність освіти впродовж життя та особистісно-орієнтоване навчання.

Серед пріоритетів цифрової трансформації вищої освіти можна назвати:

- підвищення цифрової компетентності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів (пришвидженню цього процесу посприяла також пандемія COVID-19);

- цифровізація дидактики в системі вищої школи як мультиплікативної науково-освітньої платформи. А саме інтеграція студентів та викладачів в розвитку інноваційних проєктів, бізнес-інкубаторів, підтримка студентських стартапів тощо. Для кризової вітчизняної економіки такі процеси створять передумови для її відновлення у майбутньому;

- цифровізація системи патріотично-виховної роботи із здобувачами вищої освіти в соціальних мережах. Побудова цифрової інфраструктури фірмового стилю керівництва навчального закладу та корпоративної відповідальності.

З метою трансформації освітнього процесу, його адаптації до здійснення в умовах війни та формування цифрових компетенцій актуальною є розробка та впровадження цифрового модуля в освітні програми, формування змісту дисциплін соціального та економічного характеру як цілісної сукупності дидактичних одиниць.

Серед інформаційних ресурсів, що дозволяють забезпечити цифровізацію навчання є вже впроваджене більшістю вищих навчальних закладів України віртуальне освітнє середовище Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). Moodle дозволяє здобувачам освіти не тільки знайомитися з теоретичним матеріалом та виконати звітні перевірені роботи, результати яких буде бачити викладач, але також і побачити структуру навчальної дисципліни, найбільш важливі аспекти, виконати творчі індивідуальні проєкти та закріпити вивчений матеріал. Перевагою використання такої системи навчання є необмежене використання наочного матеріалу, насиченість ігровими методами навчання.

Цифровізація надає можливість залучити в освітній процес різні інтернет-ресурси, зокрема загальнодоступні ресурси міжнародних освітніх платформ:

- Coursera – освітня міжнародна платформа, яка пропонує онлайн-курси, відомі як MOOC – Масивні Open Online Courses або відкриті курси онлайн від найкращих університетів світу. Вже під час війни команда «Coursera» першою відгукнулась на запит Міністерства освіти і науки України та вже у березні 2022 року розпочала співробітництво:

для українських студентів було відкрито понад 6,5 тис. курсів із 400 спеціалізацій за програмами найкращих університетів та компаній світу. Уже понад 20 тис. студентів і викладачів приєдналися до Coursera та успішно опановують онлайн-курси від Google, Meta, IBM, Microsoft, Amazon Web Services, а також таких провідних університетів світу, як Yale University, California Institute of the Arts, Duke University, Erasmus University Rotterdam та інших [2].

– EdX – безкоштовна Інтернет-платформа масових відкритих інтерактивних курсів, заснована Массачусетським технологічним інститутом і Гарвардським університетом у травні 2012 року. EdX разом з МОН України працює над наданням безкоштовного доступу до понад 1 600 онлайн-курсів і програм від провідних світових установ та компаній на EdX Online Campus [3].

– XuetangX – це програма, що дозволяє студентам приймати МООС (Massive Open Online Courses) за допомогою пристроїв Android. Після встановлення програма дозволяє здобувачам освіти переглядати, зареєструватися та брати МООС, розміщені на <http://www.xuetangx.com>.

– Udacity – комерційна освітня організація, що пропонує масові відкриті курси. Більшість курсів Udacity – технічного напрямку. В окремі розділи винесено матеріали з математики, бізнесу, дизайну, інших наук (фізика, біологія). Усього Udacity пропонує близько 30 курсів, які діляться за рівнем складності [4].

Велика кількість переваг цифровізації освітніх послуг як засобу донесення знань до здобувачів освіти може нівелюватися значною кількістю ризиків. Зокрема, наявні ризики використання недостатньо вивчених технологій, що спричиняє витіснення більш важливих можливостей освіти та розвитку; ризики, пов'язані із втратою письмових навичок, навичок запам'ятовування та переосмислення через використання електронних версій освітніх програм; ризики розвитку «екранної залежності», «розвиток цифрового слабоумства»; ризики витіснення живого спілкування педагогів і здобувачів освіти; ризики поширення кіберзлочинності, маніпуляції інформаційними даними тощо [5].

Отже, цифровізація освітніх послуг в умовах війни є нагальною необхідністю і вимагає формування пріоритетів, врахування переваг та ризиків. Це можливо завдяки повній консолідації зусиль державних органів влади, відповідних міністерств та відомств, керівництва навчальних закладів, а також професорсько-викладацького складу та здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми і перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y>
2. Coursera пропонує безкоштовні онлайн-курси для українських студентів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/coursera-proponuye-bezkoshtovni-onlajn-kursi-dlya-ukrayinskih-studentiv>
3. Освітня платформа EdX зупиняє публікацію курсів, які пропонують російські університети. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/6/683401/>
4. Платформи для вдосконалення навичок і саморозвитку. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/platformi-dlya-vdoskonalennya-navichok-i-samorozvitku>
5. Digital Technologies in Education. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digital-education-policies>

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

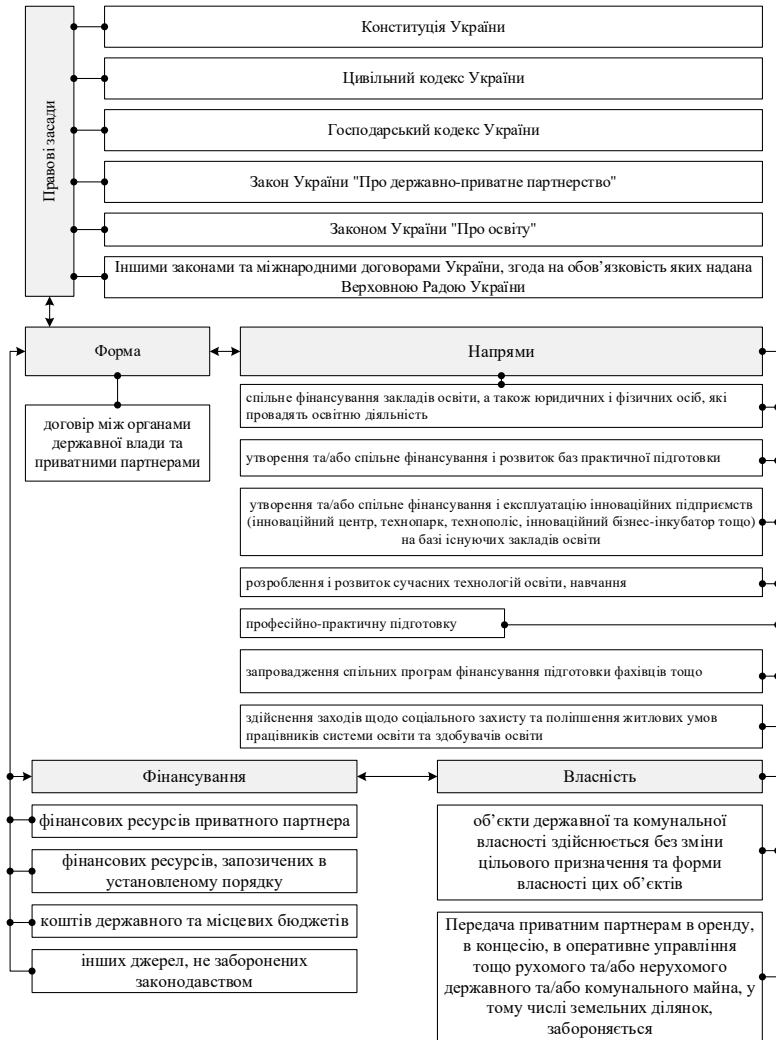
Петрова І.П.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики
і розвитку підприємництва
Інституту економіки промисловості
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Формування та розвиток взаємодії між вищими навчальними закладами (ВНЗ) та бізнесом є основним вектором реформ професійної освіти в Україні. Міністерство освіти та науки України (МОН) об'єднує зусилля з бізнесом у напрямку конструктивного та взаємовигідного співробітництва у формі партнерства для забезпечення високої якості професійної підготовки кадрів, залучення додаткових ресурсів для розвитку професійної освіти та її орієнтації на сучасні технологічні умови. Основними напрямками співробітництва є підготовка пропозицій щодо реформування системи професійної освіти та створення професійних та освітніх стандартів; надання консультативної допомоги з питань, що мають спільний інтерес; участь у спільних заходах: конкурсах, виставках, конференціях, круглих столах тощо; розробка механізмів забезпечення випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів робочими місцями на підприємствах; розробка пропозицій щодо сумісного надання випускникам професійних кваліфікацій роботодавцями і навчальними закладами [1].

У Законі України «Про освіту» зазначено, що публічно-приватне партнерство (ППП) може передбачати спільне фінансування закладів освіти, а також юридичних і фізичних осіб, які провадять освітню діяльність; утворення та/або спільне фінансування і розвиток баз практичної підготовки; утворення та/або спільне фінансування і експлуатацію інноваційних підприємств (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) на базі існуючих закладів освіти; розроблення і розвиток сучасних технологій освіти, навчання; професійно-практичну підготовку; запровадження спільних програм фінансування підготовки фахівців тощо; здійснення заходів щодо соціального захисту та поліпшення житлових умов працівників системи освіти та здобувачів освіти [2].

Публічно-приватне партнерство у сфері освіти і науки здійснюється на основі договорів між органами державної влади та приватними партнерами (рис. 1), які укладаються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [3].

Рис. 1. Правові засади публічно-приватного партнерства в освіті

Джерело: складено за даними [2–3]

Водночас в Україні кількість прикладів публічно-приватного партнерства у галузі освіти дуже мала. Якщо в дошкільній та середній освіті приклади майже відсутні, то у процесі реформування професійної та професійно-технічної освіти відбувається певні зрушення, а саме співпраця між Міністерством освіти і науки України та роботодавцями у сфері професійно-технічної освіти. Зокрема, за інформацією МОН укладено Меморандуми про співробітництво між Міністерством освіти і науки та роботодавцями, громадськими організаціями, в яких чітко визначається мета, напрями, заходи взаємодії, відповідальність сторін за якість підготовки кваліфікованих кадрів. Партнерами Міністерства освіти і науки України у сфері підготовки робітничих кадрів у рамках підписаних меморандумів стали ТОВ «Фомалгаут-Полімін», ТОВ «ЗІП», Будівельна палата, ТОВ «КНАУФ ГПС Київ», ТОВ «Снежка-Україна», громадська спілка «Національне партнерство в легкій промисловості», ПАТ «Українська залізниця», Федерація роботодавців України, Швейцарська Конфедерація, представлена Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ «Геберіт Трейдінг», ТОВ «Клопотенко» [1; 4].

Публічно-приватне партнерство у сфері вищої освіти дозволить вирішити низку найважливіших завдань, а саме забезпечити додаткове фінансування освітнього процесу; сформувати професійні компетенції, які будуть адекватні сучасним вимогам ринку праці; розширити впровадження інноваційних процесів у професійній освіті та комерціалізацію результатів науково-дослідних робіт, що проводиться ВНЗ.

ППП є одним із ефективних шляхів, який дозволить адаптувати освітню галузь України до інтеграції в науково-освітній простір ЄС та до викликів сьогодення. Система професійної освіти, що є основним джерелом поповнення кадрових потреб економіки, в даний час, підлягає серйозному реформуванню, оскільки інтеграція України до європейської спільноти пов'язана з підвищенням доступності освіти, впровадженням нових освітніх стандартів та моделей освіти, розвитку безперервної професійної освіти в умовах переходу до суспільства знань [5].

Унікальні навички та здібності, уміння адаптувати їх до умов діяльності, що постійно змінюються, висока кваліфікація стають провідними виробничими ресурсами та основним джерелом економічного зростання. Для цього доцільно впроваджувати саме форми публічно-приватного партнерства, які спрямовані на удосконалення професійних знань, умінь та навичок, зокрема встановлення ділових зв'язків, що може передбачати розвиток ефективніших відносин із міжнародними компаніями чи науковими партнерами Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Державно-приватне партнерство. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-privatne-partnerstvo>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (Редакція станом на 05.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
4. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2020. 292 с. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Informatsijno-analitichnij-zbirnik-Osvita-v-Ukrayini-vikliki-ta-perspektivi.pdf>
5. Петрова І.П. Основні засади публічно-приватного партнерства в професійній (професійно-технічній) освіті: український та зарубіжний досвід. Moderní aspekty vědy: XIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. str. 512–524.

АКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ

Плахотнік О.О.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту організацій та адміністрування
Дніпровського державного технічного університету
м. Кам'янське, Україна*

Зростання конкуренції у сфері освіти, посилення вимог зі сторони споживачів до якості освітніх послуг вимагає від закладів вищої освіти постійного системного вдосконалення своєї діяльності щодо отримання сучасних знань, умінь та навичок, конкурентоспроможних на ринку праці здобувачами вищої освіти.

При розгляді якості освітніх послуг, що надає заклад вищої освіти, вирішальну роль відіграють освітні програми. Освітні програми повинні бути унікальними й конкурентоспроможними на ринку праці, максимально задовольняти вимоги споживачів освітніх послуг в умовах ринкової конкуренції.

Одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти є успішне проходження акредитації освітніх програм, що полягає в оцінюванні освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти.

При складанні та коригуванні змісту освітньо-професійних програм важливу роль відіграють стейкхолдери. Стейкхолдери – це всі учасники забезпечення якості процесу підготовки освітньо-професійних програм закладу вищої освіти. Важливим є процес обміну думками та обговорення з різними групами стейкхолдерів змісту освітньо-професійних програм, тобто активна взаємодія між закладом вищої освіти та зацікавленими особами.

Виділяють дві групи основних стейкхолдерів, що впливають на ефективне функціонування й підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти, а саме:

– зовнішні – держава, органи виконавчої влади, органи міського управління, роботодавці, навчальні заклади вищої освіти, що знаходяться в регіоні, наукові установи;

– внутрішні – здобувачі, академічна спільнота, адміністративно-управлінський персонал.

Різноманіття цілей, мотивів та підстав стейкхолдерів діє як єдине ціле й відіграє важливу роль в досягненні поставлених цілей. В основі такої взаємодії лежать три принципи, а саме:

– суттєвість, тобто необхідність чіткого усвідомлювання поглядів стейкхолдерів, інтересів, а також виділення питань, що будуть найбільш значимими при складанні або коригуванні освітньої програми, наприклад, обговорення складу освітніх компонентів у формуванні моделі випусника, укріплення зв'язків з потенційними роботодавцями освітньо-професійної програми та можливості розширення інформаційного банку даних для проведення досліджень тощо;

– повнота, а саме розуміння поглядів, потреб та очікуваних результатів діяльності від зацікавлених сторін, а також їхніх думок за значущими проблемними питаннями;

– реагування, що полягає в послідовних відзивах на суттєві питання щодо удосконалення змісту та поліпшення якості освітніх програм.

Інструментами діалогу є опитування, індивідуальні перемовини, робочі групи, круглі столи, зустрічі, презентації, постійне системне співробітництво щодо прийняття рішень, телеконференції, пряме інформування щодо досягнень, активне обговорення, обмін думками щодо удосконалення змісту освітніх програм.

Враховання інтересів та вимог основних стейкхолдерів при складанні та удосконаленні змісту освітніх програм дозволяє закладам вищої освіти отримувати стійкі конкурентні переваги, підвищувати якість надання освітніх послуг в умовах жорсткої конкуренції.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
ДОСВІД ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Приходько І.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Львівського національного університету імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими повинні керуватися учасники освітнього процесу та наукової діяльності під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Основним документом, що регулює питання дотримання академічної доброчесності є «Положення про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка» від 14.05.2019 р. <https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/reg-project.pdf>

Іншими нормативними документами, якими керується Львівський національний університет імені Івана Франка у дотриманні академічної доброчесності є:

– «Декларація академічної доброчесності» <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Deklaratsiia-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>;

– «Кодекс академічної доброчесності», метою якого є дотримання в освітньому процесі та науковій діяльності Університету академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними та педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти.

У Львівському університеті імені Івана Франка діє також Комісія з етики і професійної діяльності функцією якої є виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними та педагогічними працівниками Університету передбачає:

– дотримання високих професійних та етичних стандартів у всіх сферах діяльності Університету – освітній, науковій, науково-технічній, мистецькій та інноваційній;

- виконання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну діяльність;
- формування особистості із врахування головних принципів патріотичного, правового, екологічного виховання;
- утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадської позиції та відповідальності, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти; – об'єктивне оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Окрім того, дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти в Університеті передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Львівський національний університет імені Івана Франка разом з Unicheck перевіряє атестаційні роботи на ознаки плагіату. Місія Unicheck – підвищити якість освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка шляхом впровадження принципів академічної доброчесності в університетську культуру та покращення академічної мотивації здобувачів вищої освіти. Задля її реалізації готуються методичні посібники з академічної доброчесності та проводяться заходи щодо покращення якості написання академічних та наукових робіт.

Академічна доброчесність популяризується через систему внутрішнього забезпечення якості освіти, систематичну роз'яснювальну роботу. У Львівському національному університеті імені Івана Франка проходять семінари з питань академічної доброчесності та недопущення академічного плагіату в освітньому процесі та наукових роботах. Поширенню досвіду академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти сприяє перевірка на академічний плагіат атестаційних робіт. Здобувачі вищої освіти заповнюють особисті декларації про академічну доброчесність. Ці декларації зберігаються в їх особистих справах.

У випадку встановлення фактів незадовільної оригінальності, низької унікальності праці є підставою відправлення таких матеріалів на доопрацювання. У випадку використання запозиченого матеріалу без посилання на джерело запозичення, дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії її розгляду без права захисту; виявлення фактів плагіату у роботах аспірантів може бути підставою для розгляду питання щодо доцільності подальшого перебування особи в аспірантурі.

У разі порушення академічної доброчесності Львівським національним університетом імені Івана Франка передбачена дисциплінарна відповідальність відповідно до законодавства та усунення таких наслідків у кожному конкретному випадку.

Список використаних джерел:

1. «Декларацією академічної доброчесності». URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Deklaratsiia-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>
2. Положенням про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка» від 14.05.2019 р. URL: <https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/reg-project.pdf>

НОВІТНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Рассадникова С.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри економіки і міжнародних економічних відносин
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

У сучасних умовах глобалізаційних викликів, війни, турбулентного зовнішнього середовища особливої уваги потребує осмислення та узагальнення новітніх підходів, передового українського та світового досвіду викладання економіки з метою вироблення концепції та стратегії збагачення та подальшого розвитку освіти на новому якісному рівні в Україні, підготовки високопрофесійних фахівців для відновлення економічної міцності держави, підвищення економічної безпеки України та вітчизняного бізнесу.

Використання інноваційних та новітніх підходів до навчання економічним дисциплінам пов'язано не тільки з необхідністю реформування освіти та її відповідності сучасним вимогам та також дією негативних чинників, загроз для суспільства (пандемія, військовий конфлікт, інформаційна пропаганда та інше). Міграційні процеси та переміщення молоді під час військового конфлікту викликає потребу впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання для охоплення різних верств студентів можливістю навчання актуальним економічним дисциплінам.

Протягом останніх двох десятиріч, відбувається перехід від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. В Україні розвиток дистанційного навчання прискорився з ухваленням Законів «Про Національну програму інформатизації», «Положення про дистанційне навчання» та впровадженням кредитно-модульної системи навчання [1, с. 7].

На сучасному етапі важливим є використання інноваційних методик викладання економічних дисциплін у закладах вищої освіти [2, с. 135], серед яких є активні та інтерактивні, тому що для сучасного майбутнього фахівця з економіки важлива активна участь у навчальному процесі та

творчо-пошуковий підхід. У процесі такого навчання між усіма учасниками навчального процесу виникає діалог, співпраця, виконуються творчі завдання, шукаються рішення проблемних ситуацій, студенти вчаться аналітичному та критичному мисленню.

У сучасній методиці викладання найбільш прийнятною виявилася класифікація, побудована на дієвому підході до навчання. Згідно з нею існують методи [3, с. 136]:

а) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні);

б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, професійно-орієнтовані ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, веб-квести, конкурси, виставки, вікторини тощо);

в) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (опитування, залік, іспит, контрольна робота, тестові завдання, портфоліо, питання для самоконтролю, у т. ч. через комп'ютерні освітні системи).

Перспективними напрямками застосування новітніх підходів до викладання економіки можливо віднести: кейс-метод (case study) щодо виявлення проблемної ситуації та її реального опису, активні обговорення та дискусії на практичних заняттях, ділові ігри студентів з відпрацюванням конкретних економічних процесів, які потребують вирішення, конкретна навчальна розробка бізнес-плану, дискусія із запрошенням фахівців; брейн-стормінг («мозковий штурм»); метод інтерв'ю.

У закладах вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців з економіки використовуються такі форми, методи та прийоми навчання та викладання [2, с. 136]: метод кооперативного навчання; проблемні методи; частково-пошукові методи; дослідницькі методи; метод проєктів; моделювання; тренінги; програмно-рольовий метод генерування ідей; робота в малих групах; гра «компетентність»; імітаційні ігри тощо.

Впровадження в навчальний процес інноваційних методів, які підтвердили ефективність їх використання, інформаційно-комунікаційних технологій викладання економіки безумовно важлива для підвищення якості освіти, засвоєння знань та отримання необхідних компетенцій та навичок практичного застосування знань, сприяють оновленню та реформуванню економічної освіти та надання нового імпульсу навчанню в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сідельнікова В.К. Дистанційне навчання як вимога сучасності : Матеріали науково-методичної конференції викладачів економічного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди: Нові технології економічної освіти: можливості та результати впровадження у навчальний процес. Харків : ХНПУ, 2018. 79 с.
2. Рядинська І.А. Інноваційні методи викладання при вивченні економічних дисциплін у закладах вищої освіти України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 134–138. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-134-138>
3. Каролоп О. Інноваційні підходи до формування та розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів готельно-ресторанної справи. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*. 2020. Випуск 10(19).

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Рябчук О.Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту,
державного фінансового контролю та аналізу
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Фінансовий контроль є незамінним засобом ефективного функціонування економічної системи на всіх рівнях, починаючи від суб'єкта господарювання і закінчуючи загальнонаціональним рівнем.

Світовий досвід свідчить про підвищення ролі держави у функціонуванні національної економіки країн, особливо в період подолання кризових явищ. Саме держава виступає гарантом забезпечення існування свободи конкуренції і розвитку ринкових відносин [1].

Основні функції державного управління економічною безпекою наступні: цільова; стимулююча; нормативна (регламентаційна); коригуюча; соціальна; безпосереднє управління неринковим сектором економіки; контролююча [2].

Державне управління економікою – це організуючий і регулюючий вплив держави на економічну діяльність суб'єктів ринку з метою її впорядкування та підвищення результативності. Основними функціями управління є: організація, планування, регулювання, кадрове забезпечення, контроль [3].

Для забезпечення реалізації та виконання основних функцій держави необхідні відповідні механізми, основними складовими яких є саме забезпечуючі функції. Забезпечуючі функції, виходячи з їх назви, спрямовані на наукове та методологічне забезпечення, забезпечення ресурсами і правове забезпечення. При цьому, ресурсне забезпечення не є виключно фінансовим та матеріально-технічним, воно передбачає також кадрове забезпечення, інформаційно-технологічне забезпечення тощо [4].

Серед численних факторів внутрішнього середовища особливо відрізняється високим ступенем невизначеності такий фактор, як люди, що працюють в організації. Їх не можна запрограмувати на виконання

будь-якого завдання з абсолютною точністю. Пізнати механізм поведінки людей у процесі трудової діяльності не завжди повністю вдається.

Ще важче прогнозувати реакцію працівників у відповідь на запровадження нових інструкцій і розпоряджень, покладання додаткових обов'язків у зв'язку зі змінами в організаційній структурі компанії.

Контроль допомагає уникнути дисбалансів у міжнародній та національній економіці, забезпечити добробут та безпеку як окремих країн, так і міжнародного співтовариства. Економічні перетворення в економіці нашої країни спонукають до опрацювання досвіду інших країн в організації і методології контролю як інструменту забезпечення національної безпеки в умовах зростання інтенсивності економічного суперництва, проте ідентичне копіювання іноземних практик не завжди може забезпечити позитивний результат для національної економіки [5].

Система фінансового контролю має бути побудована таким чином, щоб можна було гнучко її налаштувати на вирішення нових завдань, що виникають внаслідок зміни внутрішніх та зовнішніх умов функціонування держави, забезпечити можливість її розширення та модернізації.

Державний контроль – одна з форм здійснення державної влади, що забезпечує дотримання законів та інших правових актів, що видаються органами держави [6].

Для ефективного функціонування системи фінансового контролю є потреба у підготовці та постійному підвищенні кваліфікації відповідних фахівців.

Також у проведенні контролю діяльності суб'єктів господарювання важливе місце відводиться працівникам облікової служби та фахівцям з внутрішнього аудиту, оскільки саме вони перевіряють дії окремих посадових осіб, розкривають недоліки, порушення чи зловживання у їх діяльності, встановлюють причини порушень та винних осіб, розробляють рекомендації з підвищення ефективності діяльності компанії.

Ефективне здійснення фінансового контролю передбачає дотримання основних принципів як найважливіших ідей. Одним з таких принципів є принцип професійної компетентності.

Професійна компетентність передбачає наявність спеціальної професійної підготовки, необхідної для ефективного виконання контрольних функцій.

Попередній контроль у сфері людських ресурсів в організаціях полягає в ретельному аналізі ділових та професійних знань і навичок, які необхідні для виконання тих чи інших посадових обов'язків та відбору

найбільш підготовлених та кваліфікованих фахівців. Для того, щоб впевнитися, що працівники зможуть виконувати доручені їм обов'язки, встановлюються мінімальні допустимий рівень освіти та стаж роботи у відповідній сфері.

У багатьох компаніях та державних структурах навчання продовжується і після найму співробітників. Таке навчання дозволяє забезпечити працівникам знання та навички, які ще додатково потрібно опанувати до вже наявних у них, перш ніж приступити до фактичного виконання посадових обов'язків.

Таким чином, ефективну діяльність органів фінансового контролю повинна формувати, перш за все, якісна система кадрового забезпечення.

З цією метою необхідно науково обґрунтувати потребу у фахівцях, розробити ефективну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників.

В основу кадрового забезпечення органів фінансового контролю повинні бути покладені принципи постійного навчання працівників, підвищення їх кваліфікації, заохочення до кар'єрного росту, просування по службі за діловими якостями. Організація цієї роботи повинна ґрунтуватися на чітко визначеній теоретичній, практичній та науково-методичній базі.

Проте основним та найефективнішим методом підвищення якості кадрового забезпечення органів фінансового контролю може стати поєднання процесу навчання здобувачів вищої освіти з їх практичною роботою у відповідних органах.

Реалізація дуальної форми здобуття вищої освіти забезпечить, з одного боку, професійно-орієнтовану підготовку здобувачів вищої освіти, а з іншого, дозволить реалізувати кадровий потенціал для органів фінансового контролю. Прикладом такої освітньо-професійної програми може бути освітньо-професійна програма «Державний аудит, судово-економічна експертиза у фінансових розслідуваннях» для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за дуальною формою навчання у Державному податковому університеті.

Разом з цим, зміцнення і послідовне поліпшення кадрового потенціалу органів фінансового контролю вимагає єдиного цілеспрямованого теоретичного, практичного та наукового підходу. Посилення інтелектуального забезпечення діяльності органів фінансового контролю, залучення до роботи фахівців вищої кваліфікації не можливе без обґрунтованого наукового дослідження даної проблематики та може бути досягнуто шляхом розробки науково-

методичних рекомендацій у межах визначеної госпрозрахункової науково-дослідної роботи.

У межах такої науково-дослідної роботи можливо здійснити, наприклад, на основі аналізу фактичного складу державних службовців, прогнозування кількісних та якісних змін у роботі органів державного фінансового контролю, суспільно-політичному та економічному житті, після підвищення якості кадрового забезпечення шляхом підготовки фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Хахула Б.В. Теоретико-методичні підходи державного управління економічними процесами країни. *Агросвіт*. 2018. № 20. С. 55–60.
2. Гбур З.В. Інструменти державного управління економічною безпекою держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 93–97.
3. Сутність державного управління економікою. *Україна – це ми*. URL: <https://we.org.ua/ekonomika/sutnist-derzhavnogo-upravlinnya-ekonomikoyu/> (дата звернення: 07.08.2022).
4. Шпачук В.В. Напрями удосконалення механізмів державного управління економікою. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1213> (дата звернення: 07.08.2022).
5. Гонак І. Державний контроль як інструмент забезпечення національної безпеки в умовах зростання інтенсивності економічного суперництва. *Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал*. 2018. Випуск 1. С. 51–59.
6. Державний контроль у сфері господарської діяльності. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення: 07.08.2022).

МАРКЕТИГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВНУТРІШНЬОВУЗІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ, ЗАТРЕБУВАНИХ НА РИНКУ ПРАЦІ

Савченко С.О.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, фінансів,
банківської справи та страхування
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси, Україна*

Нині у нашій країні спостерігається суттєвий розрив між змістом освіти, його матеріально-технічним забезпеченням та вимогами сучасної економіки, спрямованої на інтеграцію України до європейського освітнього простору [1]. В українській системі освіти є структурні диспропорції, що ускладнюють задоволення потреб динамічної економіки у кваліфікованих фахівцях відповідного профілю.

Недофінансування державою програм розвитку сфери освіти [2] також посилило ситуацію та зорієтували заклади вищої освіти лише на запити платоспроможної частини населення

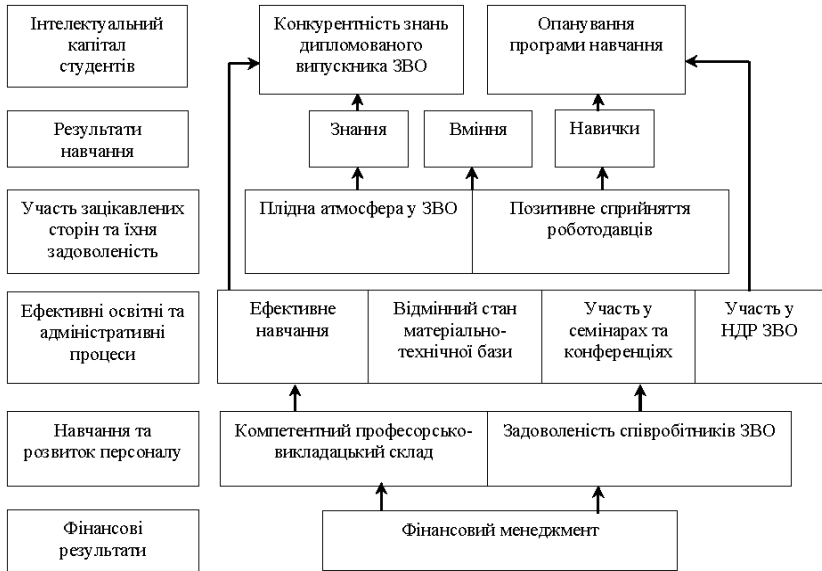
На рисунку подано стратегічну карту внутрішньовузівської системи забезпечення якості освіти. Оскільки метою функціонування освітнього закладу є підготовка висококваліфікованих фахівців [3], затребуваних ринку праці, то цю мету на стратегічній карті позначено як «Інтелектуальний капітал студентів».

До неї входить оволодіння програмою навчання, і навіть конкурентоспроможність отриманих знань, тобто затребуваність дипломованих випускників ринку праці. Показниками є бали, отримані згідно рейтингу студента після закінчення навчального закладу, а також відсоток працевлаштування студентів за спеціальністю після закінчення ЗВО. Інтелектуальний капітал формується як сукупність знань, умінь та навичок, здобутих у процесі навчання, тобто є результатом навчання.

Наступний рівень стратегічної карти – це участь зацікавлених сторін та їхня задоволеність. Під зацікавленими сторонами розумітимемо самих студентів та потенційних роботодавців, а також суспільство загалом.

Основне завдання – створення сприятливої та плідної атмосфери, яка оцінюється такими показниками: відвідуваність занять, участь студентів у семінарах та конференціях, можливість проходження практики на

виробництві та ін. На цьому рівні знаходяться цілі потенційних роботодавців, ступінь участі та задоволеності яких оцінюється за допомогою опитування про якість освіти, швидкість реагування та комунікації, надання можливості студентам проходити виробничу практику на підприємстві, створення навчально-консультаційних центрів на підприємствах, направлення співробітників підприємства для здобуття вищої освіти даному ЗВО та ін.

Рис. Стратегічна карта внутрішньовузівської системи забезпечення якості освіти

Задоволеність громадськості якістю освіти оцінюється конкурсом абітурієнтів під час вступу до обраного ВНЗ.

Цілі внутрішніх процесів, що передбачають наділення цінністю випускників для суспільства, визначимо як ефективність навчання, тобто регулярне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, використання в процесі навчання сучасних технологій, застосування активних методик навчання (наприклад, ділові ігри, моделювання ситуаційної кімнати, мозковий штурм та ін.), створення сучасної інформаційної бази (електронні підручники, конспекти лекцій, презентації, тестування), наявність різноманітних форм навчання (очна, дистанційне навчання, заочна, прискорена). Ще однією метою цього

рівня є підтримання матеріально-технічної бази процесу навчання, чітке ведення обліку витрат та складання прогнозів витрат тощо.

Цілі навчання та розвитку пов'язані з компетентністю викладацького складу, оцінюється наступними параметрами: кількість викладачів з наявністю наукового ступеня та/або вченого звання, а також задоволеністю співробітників ЗВО, що визначається лояльністю, навантаженням, участю у семінарах та громадських заходах.

Необхідно також відзначити важливість та необхідність узгодженої роботи співробітників ЗВО, оскільки різноманіття функцій управління освітньою організацією практично завжди здійснюється методом колективного управління, тобто керівник затверджує рішення, підготовлені колективом працівників. Однак управління ЗВО виключно на основі функціонального менеджменту не дає позитивного ефекту, якщо керівники всіх рівнів ієрархічного управління не пов'язані між собою спільними для всього ЗВО інтересами. Негативний ефект визначається не наявністю чи відсутністю колективного управління, а тим, наскільки цей колектив підтримує ідеологію навчального закладу.

Висновки. Використання збалансованої системи показників для розробки стратегічних планів дозволить правильно розподіляти ресурси для постійного вдосконалення та підтримання високої якості продукту освіти, тобто знань, умінь та навичок дипломованих випускників.

Список використаних джерел:

1. Ярошенко А.О. Європейські підходи до розвитку освіти в Україні. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Вип. 6 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 54–62.

2. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : Постанова КМУ № 401 від 01.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2022-%D0%BF#Text>

3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Сандугей В.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної освіти
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Нові реалії, з якими зіткнулась Україна після початку повномасштабної агресії російської федерації та необхідність відновлення вітчизняної економіки після перемоги у цій війні вбачається не можливим без розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Саме це обумовлює необхідність формування підприємницьких компетенцій майбутніх фахівців, зокрема, серед студентів педагогічних університетів, адже саме вони стануть носіями знань, навичок та культури у сфері підприємництва та організації стартап-проектів, а також зможуть передати їх наступним поколінням у випадку подальшої педагогічної діяльності. Крім того, отримання знань студентами у сфері підприємництва під час навчання сформує умови для виявлення власних підприємницьких здібностей та відобразиться в подальшому у їх підприємницьких ініціативах, що, безумовно, стане одним із основних факторів розвитку економіки України у післявоєнний період.

Варто зазначити, що питання підтримки та створення умов для розвитку інноваційного підприємництва завжди було актуальним для України, адже переважаюча частка сировини та незначна – інноваційної продукції у експорті означало недовикористання людського потенціалу, низький рівень заробітної плати, що обумовлював неналежний соціально-економічний рівень життя населення, неможливість реалізації підприємницьких здібностей на вітчизняному ринку праці, трудову міграцію тощо. Особливого значення це питання набуватиме після перемоги України у війні проти російської федерації, коли постане питання відбудови незалежної та конкурентоспроможної держави на всіх рівнях [1].

Під час обґрунтування актуалізації питань, що стосуються формування підприємницьких компетенцій у закладах вищої освіти, неможливо обійти увагою висновок, якого дійшли організатори рейтингу GTCI та автори Звіту про «Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів-2021»: ««Конкурентоспроможність

талантів за часів COVID-19», який полягає в наступному: «...пандемія стала справжнім потрясінням для організації роботи та управління талантами, яке колись зазнавали наші покоління. Ті країни, які вклали кошти в технічно підковану робочу силу, наприклад, шляхом розвитку підприємницьких талантів, були набагато краще оснащені, коли обмеження COVID-19 вимагали, щоб усі працювали віддалено» [2].

Вважаємо, що такий висновок організаторів Звіту про «Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів-2021» є надзвичайно значущим для економіки України та її післявоєнного відродження, адже після викликів, зумовлених COVID-19 перед Україною постали значно більші випробування, зумовлені початком повномасштабної війни росії проти України. У зв'язку із цим, переконані, що майбутнє України як незалежної конкурентоспроможної держави не можливе без інноваційного підприємництва та створення умов для його подальшого розвитку. Це актуалізує питання необхідності формування компетенцій у сфері підприємництва у студентів закладів вищої освіти України. Оскільки, як показує досвід, підприємцями стають не лише випускники економічних спеціальностей, вважаємо, що формування означених компетенцій та підприємницької культури є необхідними в тій чи іншій мірі випускникам усіх педагогічних спеціальностей.

Ми розділяємо точку зору О.С. Падалки стосовно того, що: «...наразі відбувається трансформація моделі функціонування ЗВО в умовах посилення внутрішньої та міжнародної конкуренції, швидкого розвитку нових форм здобуття освіти...», «...перетворення закладів вищої освіти у підприємницькі університети на інноваційних засадах вимагає розробки нової концепції управління, науково-методологічних та прикладних положень її реалізації на практиці. Це обумовлює необхідність узагальнення існуючих фундаментальних засад, перегляду теоретико- методологічних основ та методичних підходів до вирішення проблем організаційно-економічного забезпечення та формування стратегічних напрямів функціонування підприємницького університету як центру інновацій» [3, с. 175].

Відповідно до вимог тодішнього часу (до початку повномасштабного наступу російської федерації на територію України), Міністерство освіти і науки України спільно з мережею стартап-інкубаторів YEP, Міністерством цифрової трансформації України, Українським фондом стартапів за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» впроваджено ініціативу «Підприємницький університет», який спрямований на поширення тренду на створення стартапів серед студентів, підвищення кваліфікації викладачів, залучення адміністрації університетів до творення системних змін.

13 вересня 2021 року, відбувся запуск стартап-руху в закладах вищої освіти «Підприємницький університет», в межах якого протягом навчального року у 85 ЗВО викладалась дисципліна «Інноваційне підприємництво та управління стартап-проектами» (Національний університет біоресурсів і природокористування України, Університет державної фіскальної служби України, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Волинський національний університет імені Лесі Українки та інших).

У 2022–2023 навчальному році кафедрою економіки та економічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова планується викладання розробленого курсу «Інноваційне підприємництво та управління стартап-проектами» на всіх факультетах університету, адже розвиток стартап культури та підприємницьких навичок у студентів та викладачів є критично важливою складовою створенням ефективної екосистеми розвитку інноваційного підприємництва в Україні [3, с. 175]. Ця ініціатива є особливо актуальною в сучасних умовах, оскільки формування підприємницьких компетентностей майбутніх фахівців в сукупності з відповідною політикою уряду у напрямку сприяння розвитку інноваційного підприємництва та підтримки стартап проєктів є визначальною умовою формування конкурентоспроможної економіки України, створення можливостей для реалізації підприємницького потенціалу на благо економіки України студентів, що змушені були масово емігрувати за кордон після початку повномасштабного вторгнення агресора.

Список використаних джерел:

1. Сандугей В.В., Манжула Є.В. Розвиток інноваційного підприємництва як фактор післявоєнного відновлення економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 67. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/67-202>
2. The Global Talent Competitiveness Index 2021. URL: <https://www.insead.edu/sites/default/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2021Report.pdf> (дата звернення: 26.08.2022).
3. Падалка О.С., Польська І.І. Трансформаційні зміни у світовій системі вищої освіти: феномен підприємницького університету. Нова парадигма економічної освіти у контексті інноваційної моделі розвитку вітчизняної освіти : праці III міжнар. наук-практ. конф., м. Київ, 30 листопада 2021 р. Київ, 2021. С. 175–183.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІСКАЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Скоромцова Т.О.

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри фіскального адміністрування
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

З метою забезпечення реальних змін в органах державної служби необхідно забезпечити ефективну систему добору та зміни кадрів, оскільки фахові компетенції майбутніх службовців напряму визначатимуть результат їхньої діяльності. Тому важливого значення набуває питання кадрового потенціалу майбутнього державної податкової служби України, оскільки від компетенцій молодих фахівців залежатиме результат реформ у податковій сфері та реалізація цілісної державної політики сталого розвитку країни.

Тому, максимальний синергетичний ефект від формування цілісної системної моделі підготовки та розвитку компетентностей майбутніх фахівців у нерозривному зв'язку з практикою, можна отримати через постійне удосконалення моделей розвитку процесів підготовки фахівців у закладах вищої освіти та послідовну реалізацію інноваційних підходів до освітнього процесу і підвищення змістовно-якісного його наповнення. В підтвердження цього можна привести слова професора, доктора економічних наук К. Швабія «...теорія без практики мертва. Дуальна форма навчання дозволяє дотриматись цього, без перебільшення, «золотого правила».

Теоретичний та практичний внесок у розбудову національної вищої освіти, зокрема щодо розвитку моделі дуальної освіти, зробили цілий ряд науковців та практиків І. Андрейців [1], В.Г. Тер-Ованес'ян [2], І. Гаврилюк [3], Л. Гриневич [4], С. Дражниця [5], Я. Ізмайлов [6], С. Квіт [7], І. Хомишин [8], К. Швабій [9] та цілий ряд інших фахівців з цих питань.

Як свідчать фахівці, концепція дуального навчання передбачає перш за все модернізацію освітньо-професійних програм; підвищення якості підготовки фахівців; наближення освіти до вимог ринку праці; посилення ролі та впливу роботодавців на освіту тощо.

Дані результатів впровадження пілотного проекту у закладах вищої освіти України показали рівень спроможності та готовності закладів освіти здійснювати освітній процес за дуальною формою навчання у

тісної співпраці з роботодавцями та підтвердили доцільність подальшого запровадження і вдосконалення набутого досвіду і його поширення на національному рівні.

Для успішної реалізації реформи публічних фінансів в Україні в рамках реалізації стратегії розвитку Державної податкової служби, між Університетом державної фіскальної служби України (наразі – Державний податковий університет), Державною податковою службою України, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Київською школою економіки ще у 2019 році було підписано Меморандум про імплементацію елементів дуальної освіти, яке отримало згодом назву практично-орієнтованого навчання та запроваджено перший в Україні пілотний проєкт з підготовки майбутніх фахівців за дуальною формою навчання на основі розробленої освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Фіскальне адміністрування» [6; 9].

Наразі вже сьогодні в Державному податковому університеті створено освітньо-професійну програму підготовки магістрів «Фіскальне адміністрування» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування», Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування») за дуальною формою навчання, яка стартує у вересні поточного року.

Стратегічною метою програми є підтримка реформи податкової служби в Україні в частині забезпечення професійними та вмотивованими фахівцями, які протягом навчання на цій програмі отримують знання і практичні навички, необхідні для успішної професійної кар'єри в органах податкової служби України.

Проте, з метою підготовки молодих професійних фахівців для податкової сфери, необхідно було, перш за все, створити висококваліфіковану команду професорсько-викладацького персоналу. Наразі, це – провідна фундаментальна кафедра фіскального адміністрування, ментори з Київської Школи Економіки. З метою якісної практичної підготовки органами Державної податкової служби України під дану програму було відібрано менторів з головного офісу ДПС, ОВПП, ГУ ДПС Києва, що проходять обов'язкове навчання у KSE.

Поряд з цим була проведена значна робота щодо удосконалення та інноваційного підходу до розробки робочих навчальних програм, методичних та навчальних матеріалів, розробки нових та креативних дисциплін з врахуванням практичних наробок та досвіду роботи податкових органів.

Таким чином, це перший в Україні пілотний проєкт з підготовки спеціалістів за дуальною формою навчання на рівні магістрів для податкової та й взагалі для державної служби. На думку фахівців він сприятиме не лише кадровій підтримці реформи податкової служби, а й має бути корисним у цілому для посилення ефективності реформи у

публічних фінансах та системі державного управління в цілому. Як зазначає один із авторів цієї програми, «...по суті – це натуральний експеримент, який дозволяє наблизити навчання до практики, а також зібрати інформацію, проаналізувати її та поширити позитивний досвід пілотного проекту на інші сфери державної служби [9].

Наразі можна з впевненістю сказати, що Університет вже має можливість оцінити рівень зацікавленості молоді у державній податковій службі, не дивлячись на те, що її репутація на сьогоднішній день не занадто висока.

Таким чином, посилюючи привабливість служби не лише через матеріальні стимули, а й через перетворення рутинної бюрократичної роботи на креативний та цікавий процес – це один з ключових викликів для подальшої успішної реформи системи управління публічними фінансами в Україні.

Список використаних джерел:

1. Андрейців І. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/>

2. Вем'ян В.Г., Тер-Ованес'ян В.Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Психологія: реальність і перспективи* : зб. Наук. пр. / Рівнен. Держ. Гуманітар. Ун-т. Рівне, 2015. Вип. 5. С. 29–34.

3. Дуальна освіта в діалозі: звіт про виконання та результати проекту, а також рекомендації : реалізація проекту здійснена в рамках програми М-ва інозем. Справ ФРН «Розбудова співпраці з громадянським суспільством в країнах східного партнерства та Росії» / Іван Гаврилюк, Райнхард Дуддек // Федерація роботодавців України. URL: http://fru.ua/images/Projektbericht_2017-08-14_ukr_V-1.pdf

4. Гриневич Л. Дуальна освіта стане мостом між ринком праці та українською освітою. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-02-15-%c2%abdualna-osvita-stane-mostom-mizh-rinkom-praczi-ta-ukrayinskoyu-osvitoyu%c2%bb,-%e2%80%93-liliya-grinevich>

5. Дrajниця С.А., Дrajниця О.М. Дуальне навчання як інтерактивна форма організації навчального процесу. Зб. *Наук. пр. Хмельниць. Ін-ту соц. Технологій Ун-ту «Україна»* / Хмельниць. Ін-т соц. Технологій Ун-ту «Україна». Хмельницький, 2016. № 12. С. 17–20.

6. Ізмайлов Я., Єгорова І. Розвиток дуальної форми навчання для підготовки фахівців державної служби нової генерації. Збірник матеріалів II Міжнародного податкового конгресу, 26 листопада 2021 р. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 1298 с.

7. Квіт С. Якісна вища освіта. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1343-1-yakisna-vishcha-osvita-vistup-na-mizhnarodnij-konferentsiji-rozbudova-sistemi-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti-v-ukrajini-11-12-cheravnua-2019-knteu>

8. Хомишин І. Ю. Освіта і ринок праці: взаємний вплив та перетин інтересів. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія : Право*. 2017. Вип. 46. № 2. С. 47–49.

9. Швабій К.І. Дуальна освіта – кадровий стартап для державної служби. URL: <https://osvita.ua/consultations/65082/>

ВІДОБРАЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МОДЕЛЮВАННЯ ПОСТ ВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ

Стегней М.І.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та фінансів
Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Україна*

У сучасних умовах війни в Україні для забезпечення можливостей соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону та країни, в цілому, важливе значення має максимальне використання наявного економічного потенціалу. Коли на території одних регіонів ідуть активні бойові дії, необхідно вміло використовувати економічний потенціал інших регіонів для забезпечення потреб усієї держави. Велику увагу слід приділяти можливостям відновлення та розвитку національного економічного потенціалу України на підставі використання інструментів прогнозування, що дозволить оптимізувати структурні співвідношення не тільки економічних підсистем, а і процесів виробництва валового національного продукту, систематизувати інформаційні потоки на рівні країни та її регіонів.

Сучасні освітні програми підготовки фахівців різних освітніх рівнів економічного блоку повинні охоплювати можливості формування у здобувачів компетентностей з моделювання та прогнозування параметрів економічних систем і економічного потенціалу.

Аналіз попередніх результатів наукових досліджень свідчить, що багато уваги на національному та регіональному рівнях приділяється оцінці економічного потенціалу, проте більшість із опублікованих результатів ґрунтується на експертних оцінках, які є суб'єктивними і не можуть бути пролонгованими у часі, тим паче в надзвичайних умовах військової агресії.

Таким чином, на сьогоднішній день, відсутні єдині методичні підходи щодо оцінки економічного потенціалу України та можливостей прогнозування щодо його складових компонент.

На нашу думку, для прогнозування складових параметрів національного економічного потенціалу на основі динамічних моделей в системі соціально-економічного розвитку важливим є використання

наявних статистичних даних та сучасних інструментів прикладних програм.

Для об'єктивності обґрунтування пропонує методичних підходів побудови динамічних моделей національного економічного потенціалу та складання прогностичних оцінок необхідно дослідити сутнісні підходи до визначення категорій «потенціал». За визначенням Карла Маркса, потенціал охоплює системи матеріальних і трудових складових, які використовують для досягнення кінцевої мети виробництва, «засоби, предмети праці та робоча сила є лише можливостями, тобто потенціалом» [1].

Отже, можливо узагальнити, що економічний потенціал охоплює всі можливості (матеріальні, людські ресурси, інвестиційні ресурси тощо), що можуть бути використані для отримання результатів функціонування економічної системи.

Прогнозом в економічній сфері вважають науково або експертно обґрунтоване визначення оціночних числових значень економічних показників, їх тенденцій та закономірностей зміни на майбутні періоди. Для системи управління та адміністрування важливим завдання прогнозування є передбачення наслідків (результатів), в залежності від зміни вхідних параметрів факторів впливу. Прогнози, сформульовані на підставі суб'єктивної думки експертів, незважаючи на наявність у них певного досвіду, все одно не можуть вважатися об'єктивними. Саме тому актуалізується необхідність використання інструментів сучасних прикладних програм для складання прогнозів, що забезпечує формалізацію взаємозв'язків між окремими параметрами прогностичних динамічних моделей.

Прогностичні значення параметрів національного економічного потенціалу в системі соціально-економічного розвитку повинні базуватися на закономірностях виявлених за попередні періоди та реалізовуватися через екстраполяцію (продовження) рівнів рядів динаміки для обраних показників.

Явища і процеси, що характеризують національну економічну систему, володіють властивістю змінюватися в часі, їх можливо описати за допомогою рівнянь трендів $y=f(t)+\zeta_t$, де $f(t)$ являє собою функціональне представлення основної тенденції, тобто закономірності виявленої за попередні періоди, а ζ_t – це ступінь відхилення фактичних значень від основної тенденції. Вважають, що рівняння тренда має вигляд: « $y=f(t)+\zeta_t$, де $f(t)$ – детермінована не випадкова компонента процесу (явища), ζ_t – стохастична випадкова компонента процесу» [2].

Можливості побудови динамічних моделей та прогностичних оцінок значно розширюються і спрощуються за рахунок використання інструментів сучасних прикладних програм, серед яких однією з

найбільш широко використовуваних є Microsoft Excel. За допомогою Microsoft Excel можливо виконувати функціональне та графічне представлення основної тенденції $f(t)$, а також визначати оціночні значення для прогнозних параметрів, тобто виконувати екстраполяцію (продовження) рядів динаміки для досліджуваних показників [3].

Для виконання екстраполяції рівнів ряду динаміки повинні виконуватися наступні передумови:

- рівні досліджуваного ряду динаміки за попередні періоди часу повинні формувати основну закономірність зміни (основну тенденцію) $f(t)$ та стохастичні відхилення ξ_i ;
- арсенал математичних функцій дає можливість представити закономірності зміни будь яких соціально-економічних явищ або процесів;
- інструменти Microsoft Excel та методи математичної статистики дозволяють мінімізувати стохастичні відхилення ξ_i .

В теперішніх умовах воєнного стану в Україні, доцільно говорити не просто про необхідність побудови динамічних моделей розвитку, а про экс-пост воєнні динамічні моделі. Ех-пост – з латинської означає «після факту». В нашому випадку після факту завершення війни, наступає період відновлення, завершення якого ідентифікується із відновленням попередніх тенденцій розвитку, встановлених до моменту війни.

Перебуваючи ще у стані війни, уряд України вже активно працює над планами відновлення, які базуються на активному використанні наявного економічного потенціалу. Саме тому актуалізується питання розробки методичних підходів до оцінки економічного потенціалу регіонів України. Рациональне використання наявних та вцілілих ресурсів регіонів країни виступає запорукою забезпечення життєдіяльності населення, ефективного протікання бізнес-процесів та економічної активності регіонів.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. Капитал : соч. // К. Макс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – Т. 23, 24, 49.
2. Грабовецький Б.Є. Основи економічного прогнозування: [навчальний посібник]. / Б.Є. Грабовецький. – Вінниця: ВФ ТАНГ, 2000. – 209 с.
3. Іртищева, І.О. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону / І.О. Іртищева, М.І. Стегней, М.С. Михайлов // Економіка та суспільство : електронний науковий фаховий журнал. – Мукачево, 2018. – № 16. – С. 586–593.

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СЬОГОДЕННІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сукач О.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету економіки і менеджменту
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси, Україна*

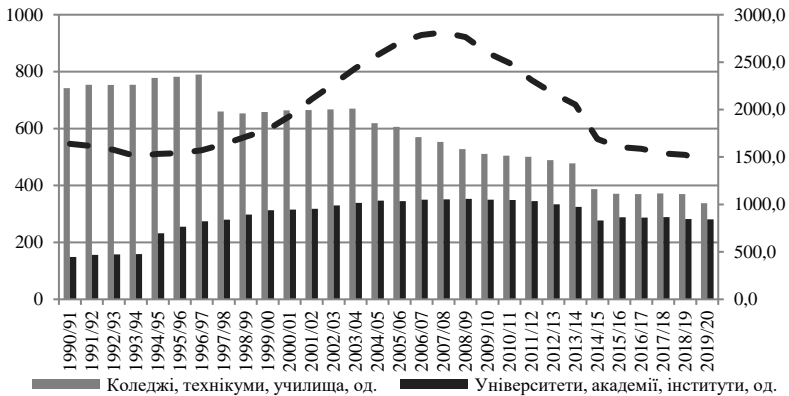
Вища освіта, як і більшість галузей, наразі знаходиться у незадовільному стані та потребує впровадженню значних реформ, освітнього, організаційного та інноваційного характеру. Проблематика вищої освіти, яка вже тривалий час перебуває у полі зору, як науковців, так і практиків, підсилена новими викликами – ковідними обмеженнями та дистанційною формою навчання. Результати опитувань та звітування вишів щодо успішності студентів вказують на зниження якості навчання. Чинників, що вплинули на такий результат безліч, тут і організація навчання, підготовленість професорсько-викладацького складу та спроможність самих студентів. Варто зупинитись й на звичайному людському чиннику, коли заняття не проводились із групами менше 5 осіб і значна частина матеріалу спрямовувалась на самостійне опрацювання. Проте, не слід забувати й той момент, що не всі студенти мають здатність до самонавчання.

Незначна кількість студентів у групах зумовлена значною масовістю відкриття закладів вищої освіти, які як «гриби після дощу» з'являлись на початку 2000-х рр. (рис. 1). Також, варто зазначити, що у цей період було відкрито безліч філіалів, структурних підрозділів по всій Україні, а певні заклади освіти II рівня переатестовувались у ЗВО III рівня. Відтак, університети, академії, інститути було відкрито навіть у невеличких населених пунктах, а кількість студентів – захмарною (рис. 1).

Наразі, в Україні спостерігається зменшення кількості закладів вищої освіти, адже частина з них залишилась на тимчасово окупованих територіях, а частина припинила своє існування внаслідок скорочення студентів, неспроможності фінансування тощо. Так, зокрема, було закрито значну частину філій та відбулась реорганізація ЗВО.

Так, за 2014–2021 н.р. кількість закладів вищої освіти скоротилась на 58,13%, у той час, як кількість здобувачів вищої освіти зменшилась на 61,96% (табл. 1). Скорочення студентів відбулось у результаті, як

демографічної ситуації (зменшення кількості випускників), так і виїзду студентів за кордон на навчання.

Рис. 1. Динаміка закладів освіти та студентів у 1990–2020 рр.

*інформація за 2014–2021 рр. наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано автором за даними <https://ukrstat.gov.ua> [1]

Подальша демографічна криза, скорочення чисельності випускників шкіл, відтік майбутніх абітурієнтів за кордон зумовлюють появу ще одного негативу у вищій школі. А саме, вищі заклади освіти намагаються залучити максимальну кількість абітурієнтів пропонуючи різноманітні програми «лояльності» та зберегти кожного, хай і «неуспішного» студента, особливо це стосується контрактної форми навчання. Такий підхід, як результат, призводить до видачі папірця, а не підготовки фахівців, які поповнюють ряди безробітних з дипломом.

Політика скорочення кількості освітніх закладів системи вищої освіти, а також їх численних філій має на меті підняти престижу вищої школи, зміцнення цінність диплома про вищу освіту та покращення якості освіти у вищій школі. З подальшою підтримкою такої ініціативи, у березні 2022 р. Спілка ректорів України у відкритому листі до міністра освіти та науки України Сергія Шкарлета запропонувала ще додаткове зменшення кількості закладів вищої освіти в Україні, та направила законопроект «Про забезпечення конкурентоспроможності університетів України» [3].

ЗВО та контингент здобувачів вищої освіти у 2014–2021 рр.

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Кількість закладів, од.	664	659	657	661	652	619	515	386
державній та комунальній	520	525	527	533	529	504	395	283
приватній та корпоративній	144	134	130	128	123	115	120	103
Кількість студентів, осіб	1689226	1605270	1586754	1538565	1522250	1439706	1141889	1046669
денною	1153293	1141291	1140100	1119061	1098749	1045049	829705	764382
питома вага, %	68,27	71,10	71,85	72,73	72,18	72,59	72,66	73,03
вечірньою	4797	3822	3312	3225	3089	2913	1877	1586
заочною (у т.ч. дистанційною та екстернатною)	531136	460157	443342	416279	420412	391744	310307	280701
питома вага, %	31,44	28,67	27,94	27,06	27,62	27,21	27,17	26,82
Кількість студентів у розрахунку на 10000 населення	393	375	373	363	361	343	271	255

*інформація за 2014–2021 рр. наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними <https://ukrstat.gov.ua> [1] та ДНУ «Інститут освітньої аналітики» [2]

Основною тезою законопроекту є «забезпечення високої якості української вищої освіти та її максимальне включення у відбудову зруйнованої російськими загарбниками України, перерозподіл обмежених фінансових ресурсів з утримання мережі на якість освіти» та скорочення кількості закладів вищої освіти державної і комунальної форми власності з 300 до 112-115, що сприятиме концентрації людських, фінансових та матеріальних ресурсів для підвищення якості підготовки фахівців в Україні [3].

У сучасних реаліях, гостро постає питання подальшого реформування освіти, а саме по формування конкурентних вимог підготовки затребуваних на ринку праці фахівців. Одним з таких напрямів, наразі, є акредитування освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти. Процес акредитування передбачає низку вимог, як для закладу освіти щодо організації навчання, так і результатів навчання. Зокрема, наявність профільного професорсько-викладацького складу, сучасних освітніх програм та інтегрованих навчальних планів, мобільність студентів щодо обрання певних навчальних компонент, сучасні засоби навчання, методики викладання та практична підготовка здобувачів вищої освіти. Саме відповідність визначеним критеріям й дає змогу ЗВО здійснювати підготовку конкурентоспроможних фахівців.

Однією з проблем, яка на сьогодні присутня у вищій школі є автономія закладів. Вона, як і більшість нововведень, залишається лише на папері, що підтверджено організацією дистанційної форми навчання у період карантину та військових дій на території України. Так, у університети, замість того, щоб підлаштувати навчальний процес під умови карантину, продовжували очікувати вказівок від Міністерства освіти і науки України, яке, у свою чергу розробило певні рекомендації, переклавши всю відповідальність на ЗВО. Що у результаті призвело, як зазначалось раніше, до зниження якості навчання. Відтак, актуальним залишається використання закладами освіти повної автономії, щодо організації навчального процесу, формування результатів навчання та компетентностей випускників.

Проте, варто зазначити, що університети, й надалі, мають конкурентну перевагу перед іншими видами навчання, оскільки для роботи в багатьох компаніях досі потрібен диплом про вищу освіту.

Список використаних джерел:

1. Освіта. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv_htm
2. ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/>
3. Ректори пропонують скоротити кількість ВНЗ в Україні. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/rektori-proponujut-skorotiti-kilkist-vnz-v-ukrajini.html>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗВО

Таран О.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна*

В умовах сучасного стану університетської освіти України принципи академічної культури та доброчесності або сприймаються як щось абстрактне, модне, про що часто згадують на словах, але не використовують на ділі. Академічна доброчесність – це підґрунтя університетської, наукової культури, яка повинна формуватися як невід’ємна складова частина загально суспільних цінностей. Негативні явища, розрив між задекларованими етичними цінностями, принципами та практикою їх втілення в університетське життя, «системні деформації у просторі університетської культури» сприяють породженню корупції в академічному середовищі, «яку в широкому значенні цього слова можна трактувати як виродження і деградацію світогляду, стосунків та взаємодії у середовищі університетської адміністрації, викладачів і студентів. Наслідком корупції в університетах стає не тільки падіння якості освіти та рівня наукових досліджень, а й формування своєрідної університетської антикультури, яка інструменталізує особу викладача і студента, не даючи скластися культурі довіри, поваги, відповідальності, якості та взаємної співпраці» [1, с. 39].

Відповідно до Бухарестської декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі кожен член академічної та освітньої спільноти діяч повинен прагнути до чесності і лише потім поширювати це прагнення на інших учасників освітнього та наукового процесу, послідовно утримуючись від брехні, шахрайства, крадіжок та інших форм нечесної поведінки, що викривляють парадигму освіти і науки. Відповідно до Бухарестської декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі кожен член академічної та освітньої спільноти діяч повинен прагнути до чесності і лише потім поширювати це прагнення на інших учасників освітнього та наукового процесу, послідовно утримуючись від брехні, шахрайства, крадіжок та інших форм нечесної поведінки, що викривляють парадигму освіти і науки [2].

Окреслюючи значення академічної культури для кожного вищого навчального закладу, було акцентовано, що вона «...повинна активно і постійно підтримувати – через заяви про місії, інституціональні хартії та кодекси академічної поведінки, цінності, норми, практики, переконання та висновки, які створюють в інституціональній спільноті етнос, який ґрунтується на принципах поваги гідності людини, її фізичної і психічної цілісності, навчання впродовж життя, поліпшення знань та підвищення якості, інклюзивної освіти, представницької демократії, заохочення активної громадянської позиції та недискримінації».

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками (закон України «Про освіту» ст. 42, п. 2) передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання [3].

Основою формування академічної доброчесності виступають кодекси професійної етики, які визначають правила поведінки у професійній спільноті. Дотримання таких кодексів є не менш важливим, ніж дотримання вимог законодавства, оскільки саме етичні стандарти закладають фундамент функціонування різних професійних сфер та є свідченням їх стабільності, ефективності та продуктивності. Етичні норми можуть бути зведені до таких основних категорій: 1) чесність і сумлінність при проведенні досліджень; 2) визнання інтелектуального внеску інших учених; 3) взаємовідносини з громадськістю; 4) моральні цінності, які затверджуються або спростовуються науковим дослідженням. У першу чергу підґрунтям академічної доброчесності мають вступати етичні принципи та ціннісні орієнтири як окремого науковця, так і наукової спільноти.

Дотримання морально-етичних норм, порядності, академічної доброчесності в академічному середовищі закладів вищої освіти тісно пов'язане як з освітніми реформами, політичними та економічними змінами в країні, так і з рівнем академічної культури, дотриманням професійної етики всіма учасниками освітнього процесу [4]. Реформування у вітчизняному освітньому просторі підпорядковане основній меті: підвищенню якості освіти, підготовці високопрофесійних фахівців, формуванню людини як особистості та індивідуальності, яка забезпечує розвиток держави в цілому, культурний та духовний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Добко Т., Турчиновський В. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. С. 37–52. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
2. Бухарестська декларація з етичних цінностей і принципів вищої освіти в європейському регіоні (2004 р.). URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922?journalCode=chee20>
3. Закон України «Про вищу освіту». м. Київ, 1 липня 2014 року. № 1556-VII. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2235>
4. Грицасенко Л.М. Академічна доброчесність в академічному середовищі закладів вищої освіти. Scientific Journal Virtus, 2018, March 22, Part 2, pp. 126–131. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/9827/5/Virtus_2018_%2322_Part-2_March.pdf

СОЦІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, ТЕХНОЛОГІЇ, ПРОБЛЕМИ ІМПЛІКАЦІЇ

Тарасович Л.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри менеджменту та маркетингу
Поліського національного університету
м. Житомир, Україна*

Вважається, що до вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту громадян найбільш дотичні державні установи та різні громадські організації. Проте, зважаючи на існуючі соціально-економічні й політичні тенденції в Україні та світі в цілому, такий підхід демонструє неспроможність досягти очікуваних результатів суспільного зростання, зважаючи, передусім, на обмеженість масштабів піднятих проблем і їх ресурсне забезпечення. За таких умов нагальними постають питання формування інноваційних механізмів регулювання соціальних процесів, що базуватимуться на базових цінностях громадянського суспільства, демократії, визначення соціальних проблем та обґрунтування напрямів їх вирішення. Йдеться про концепцію соціального маркетингу, яка нині розглядається як незамінний інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Еволюція маркетингу призвела до виникнення нової концепції – соціального маркетингу, яка за своєю філософією та цілями суттєво відрізняється від концепції комерційного маркетингу. Найбільш поширеними вважаються три вектори наукових досліджень соціального маркетингу, адже його розглядають як різновид класичного маркетингу, як соціально-орієнтовний маркетинг з усіма його технологіями, як новітню технологію ідентифікації й вирішення соціально значимих проблем.

Існують різні наукові підходи до тлумачення поняття «соціальний маркетинг», залежно від наукових інтересів представників наукових шкіл. Концепцію соціального маркетингу дослідники часто отождолюють із соціально-етичним, соціально-орієнтованим, соціально-відповідальним або суспільним маркетингом. Слід зазначити, що жоден із цих підходів не змінює сутнісного наповнення досліджуваного поняття, адже причетність до вирішення соціальних викликів стає незамінним атрибутом діяльності суб'єктів бізнесу і саме соціальний маркетинг покликаний реалізовувати принципи соціальної відповідальності всіх членів суспільства для досягнення соціальної гармонії у соціумі.

Експлікація та практичне спрямування соціального маркетингу відбуваються за поєднання окремих його змістовно-функціональних характеристик: «функція соціального управління + особливий вигляд маркетингової діяльності суб'єктів бізнесу + плановий інструмент регулювання ринкової економіки + інструмент соціальної політики». Філософія соціального маркетингу ґрунтується на упровадженні соціальних програм і проєктів на користь усього суспільства, які передбачають здійснення необхідних науково-прикладних досліджень, рекламної діяльності, технології просування продукції (послуги), формування іміджу, репутації тощо. Відтак, соціальний маркетинг слід розглядати як ціннісну маркетингову концепцію, покликану поліпшити життя як окремих суб'єктів, так і суспільства в цілому через ефективне управління соціальними змінами і процесами у ринковому демократичному суспільстві.

Найбільш поширеними технологіями соціального маркетингу є: просування корпоративної добродійної ідеї, соціально-значимий маркетинг, корпоративний соціальний маркетинг, корпоративна благодійність, партнерська взаємодія бізнесу і населення, корпоративне волонтерство, соціальні інвестиції. Найпоширенішими соціальними програмами вважаються: розвиток персоналу, охорона здоров'я та безпека праці, природоохоронна діяльність і ресурсозбереження, соціальне співробітництво, добросовісна ділова практика [1; 2].

Необхідність постійного зростання обсягів інвестицій для вирішення соціальних проблем в Україні, особливо за умов обмеженого державного фінансування соціальних програм та їх цільове спрямування на найбільш затребувані під час воєнних дій цілі, вказує на гостроту і наступальний характер цього питання. Водночас, упродовж останніх років, коли мають місце криза постпандемічного відновлення та воєнний стан в Україні, питання соціального інвестування набуває нових ознак – піднесення ролі приватних ініціатив та громадських організацій, у т.ч. міжнародних, у забезпеченні соціального інвестування за одночасного зниження активності реалізації соціальних ініціатив. Крім того, домінуючою ознакою розвитку соціального маркетингу в Україні є застосування його інструментів переважно іноземними компаніями або великими і відомими вітчизняними брендами, імідж і довіра споживачів для яких є пріоритетними. У нашій країні найпоширенішими інструментами соціального маркетингу є спонсорство і благодійність як засоби довіри споживачів, посилення їх лояльності. При цьому, великий бізнес, що належить основним фінансово-промисловим групам, традиційно позиціонує себе як соціально-відповідальний.

Список використаних джерел:

1. Юзик Л.О. Соціальний маркетинг в системі менеджменту підприємства. URL: <http://surl.li/cljag>. (дата звернення: 12.08.2022).
2. Tarasovych L., Yaremova M. Coherence of Marketing Imperatives for Managing the Development of Socio-Economic Systems. *Scientific Horizons*. 2021. Vol. 24. No. 7. P. 81–89.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІЧЕНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ткачук Н.В.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри фінансів

Волинського національного університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Фінансова грамотність населення будь якої країни є запорукою її успішного інноваційного та інвестиційного прогресивного розвитку. Україна як незалежна європейська держава теж стала на шлях освітніх інновацій та впровадила у освітній процес на різних рівнях вивчення фінансової грамотності. В умовах сьогодення, коли прогрес науки, техніки, цифрових та нанотехнологій просувається надшвидкими темпами актуальним стало максимальне ознайомлення та вміння користуватися великою кількістю фінансових інструментів. Саме тому всі верстви населення, а особливо, фінансисти, зобов'язані бути фінансово освіченими. Це дасть можливість в умовах воєнного стану зберегти свої фінансові ресурси, не допустити їх знецінення, а навпаки, зуміти примножити їх та використати на свою користь і для допомоги потребуєчим та для потреб Збройних сил України.

Попереду нас чекає не менш важливий період відбудови, відновлення нашої держави, тому фінансові знання завжди будуть доречними.

За останні роки обсяг послуг, що пропонуються на фінансовому ринку, виріс у декілька разів, проте рівень фінансової грамотності споживачів радикально не змінився, що не дає змоги залучати їх до фінансового простору країни [4].

Населення не лише не знає як користуватися фінансовими інструментами, а й має низьку довіру до фінансової системи та її інститутів. Підвищення фінансової грамотності та фінансова інклюзія є актуальним питанням і створюють можливості для економічного зростання та підвищення загального добробуту країни та її громадян, що так необхідно після тотальної агресії Росії. Фінансова обізнаність допомагає зрозуміти ключові фінансові поняття і використовувати їх для прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі

тощо. Фінансово грамотні люди більшою мірою захищені від фінансових ризиків і непередбачуваних ситуацій [1].

Провідні країни світу, зокрема США, Великобританія, Канада спрямовують багато зусиль на підвищення фінансової грамотності населення. На сьогодні, за даними Світового банку, 44 країни світу схвалили стратегію фінансової грамотності, а у 27 країнах цей документ знаходиться на етапі розробки.

За даними дослідження USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні», рівень фінансової грамотності населення України становить 11,2 (з 21) і є одним з найнижчих значень індексу серед 30 країн, які брали участь в опитуванні.

Все вищезазначене підтверджує необхідність активізації роботи закладів вищої освіти у сфері розвитку фінансової грамотності на національному рівні, здобуття молоддю знань і навичок щодо управління особистими фінансами ще під час навчання, як у закладах загальної середньої освіти, так і у закладах вищої освіти, незалежно від галузі знань та обраної спеціалізації [2].

Важливим напрямом над яким слід працювати – це digital-трансформація системи освіти в сфері фінансових технологій та фінансових інноваційних рішень [3].

У звіті StartupBlink за 2021 рік щодо 1 тис міст і 100 країн з найбільшим стартап-потенціалом Україна посіла 34 місце. Це на п'ять позицій нижче, ніж у 2020 році. З українських міст найвищий показник у світовому рейтингу має Київ, який посів 48 місце. Порівняно з 2020 роком він опустився на 16 позицій. У столиці зосереджено 53% стартапів, у Харкові – 10,8%, у Львові – 8%.

Важливим кроком в розвитку фінансової грамотності населення є прийнята Стратегія розвитку фінансових технологій в Україні до 2025 року.

Варто відзначити світові тенденції розвитку фінансових технологій:

- великі технологічні компанії продовжують розвиватися в напрямку платежів і цифрової екосистеми;
- фінансові технології компанії розвиваються в суміжних областях для розширення клієнтської бази;
- великі корпорації збільшують інвестиції у цифрові технології;
- фінтех-компанії об'єднуються в консорціуми, щоб отримати кращий доступ до інвестицій;
- Уряди країн фокусуються на регулюванні галузі фінансових технологій.

Динамічний розвиток фінансових технологій в Україні очікувався і в 2022 році, проте воєнні дії, що відбуваються на території нашої держави призупинили прогресивні процеси в цьому напрямку. За даними UAFIC, дві третини всіх фінансових транзакцій тепер здійснюються онлайн.

Перспективи розвитку фінансових технологій в світі:

- 40% наявних ролей в банкінгу можуть бути замінені штучним інтелектом;

- щороку створюється більше 500 нових стартапів в галузі фінансових технологій;

- 2 млрд людей, не охоплених банківськими послугами, можна охопити за допомогою мобільних пристроїв;

- для створення нового цифрового банку необхідно 50 млн доларів.

Багато великих світових компаній, в тому числі Microsoft, планують створювати «телекомунікаційний» блокчейн.

Політична партія «Національна платформа» 10 лютого 2022 року в Києві презентувала перший в Україні інструмент цифрової демократії – цифровий партійний токен.

В умовах активного фінансового розвитку територіальних громад в Україні виникає та широко використовується поняття «геоінформаційна система (ГІС) територіальної громади». Тобто, це є інноваційний електронний картографічний ресурс, для забезпечення цілеспрямованого та комфортного управління активами громади. І дана новостворена система вимагає також фінансово грамотного населення для користування фінансовими послугами, а також освічених фінансистів, що працюватимуть в цій системі і надаватимуть відповідні фінансові послуги. Підготовка населення в даній сфері покладається на заклади вищої освіти.

Враховуючи розвиток фінансової системи та фінансових технологій на найближчу перспективу орієнтовно 5 років, освітянам слід готувати фахівців з кібербезпеки та інтернет гігієни споживачів фінансових послуг.

Для прикладу, Android-троян Medusa, що з'явилася у 2020 році та FluBot залишаються загрозою для користувачів Android. Потрібні фахівці, які зможуть забезпечити користувачам інформаційну інтернет гігієну та зможуть швидко реагувати на загрози інтернет вірусів.

Фінансово-кредитний ринок стрімко змінюється. Монобанк, ІзіБанк, SPORTBANK, французький Qonto – необанк для підприємців, який обслуговує ММСБ та фрілансерів. Сервіс поєднує банківські послуги, бухгалтерський облік та управління витратами.

Автоматизація і цифровізація в агробізнесі та логістиці, побудова вуглецево-нейтральної економіки до 2050 вимагає відповідного рівня фахівців даної галузі, що поєднують знання фінансів, екології, аналітики, IT-технологій.

Синергетичний підхід до підготовки молодого покоління у галузі фінансової грамотності продиктований сьогоденням, підсилюється українськими реаліями життя в умовах дії військового стану. Тому важливим напрямом навчання як учнів, так і студентів різних

спеціальностей та форм, а особливо, фахівців-фінансистів, є детальне та глибоке вивчення фінансової грамотності та популяризація її в суспільстві для досягнення максимального позитивного ефекту для нашої держави сьогодні та з метою виявлення нових фінансових джерел для відбудови і відновлення державної цілісності у всіх її сферах та напрямках.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації щодо створення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти. Імплементація системи забезпечення якості освіти через співробітництво університету-бізнесу-уряду в ЗВО 586109-EPP-1-2017-1-RO-EPPKA2-SBHE-SP-EDUQA. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Recommendations-UA.pdf>

2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

3. Ткачук Н.В. Практика застосування фіскальної децентралізації: українські реалії та зарубіжний досвід. *Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 29 січня 2016 року. Клайпедський університет. Литва, 2016. С. 250–253.

4. Ткачук Н.В., Ткачук Т.А. Основні детермінанти розвитку фінансової децентралізації в Україні в умовах пандемії. *Державна фінансова політика України в умовах євроінтеграції: погляди науковців та практиків* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 лютого 2021 року. ЛНУ ім. Івана Франка, Львів, 2021. С. 91–94.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВИТИ

Усатенко О.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин і аудиту
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Для розвитку якісної освіти в Україні, вирішення конфліктних ситуацій, у тому числі конфлікту інтересів у ЗВО, завжди є на часі, а в умовах війни, потребує особливої уваги. Закон України «Про запобігання корупції» розрізняє два види конфлікту інтересів: потенційний та реальний [1].

Потенційний конфлікт інтересів виникає, коли особа вже має приватний інтерес у сфері, в якій вона здійснює свої офіційні чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень або виконання чи невиконання діяльності, під час здійснення власних повноважень.

Реальний конфлікт інтересів являє собою суперечність інтересів особи та її службових чи представницьких повноважень, що впливає на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень або на виконання чи невиконання діяльності щодо здійснення власних повноважень.

Приватним інтересом вважається будь-який майновий чи немайновий інтерес особи. Така зацікавленість може впливати з особистих, родинних, дружніх чи інших відносин, не пов'язаних із роботою з фізичними чи юридичними особами, а також з інших обставин.

Законодавство допускає необмежену кількість обставин і ситуацій, які можуть свідчити про наявність приватного інтересу або викликати його виникнення за певних умов.

Представимо приблизний перелік позаслужбових відносин з фізичними чи юридичними особами, які можуть призвести до виникнення приватного інтересу:

- сімейні стосунки;
- особисті стосунки;
- дружні стосунки;
- стосунки, що пов'язані з участю в політичних або громадських об'єднаннях.

При вирішенні питання про наявність приватного інтересу у сфері службової компетенції як складової конфлікту інтересів, у кожному конкретному випадку, що має місце в межах ЗВО, враховуються конкретні обставини, відносини та зв'язки особи, обсяг її службових повноважень, також слід враховувати наявність повноважень при прийнятті рішень.

Загалом діяльність щодо запобігання та вирішення конфлікту інтересів у ЗВО має ґрунтуватися на таких основних принципах:

- верховенство права;
- законність;
- першочергове застосування антикорупційних заходів, індивідуальна перевірка та оцінка ризику для репутації ЗВО при виявленні та врегулюванні кожного конфлікту інтересів;
- дотримання балансу інтересів ЗВО та працівника в процесі вирішення конфлікту інтересів;
- захист працівника ЗВО від переслідувань, пов'язаних із повідомленням про виявлений конфлікт інтересів з метою його запобігання та вирішення.

Кожен ЗВО має розробити та опублікувати Положення «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», що містить порядок роботи як із працівниками ЗВО, які перебувають у конфлікті інтересів, так і порядок роботи з посадовими особами щодо врегулювання конфлікту інтересів. Це положення є одним із кроків для уникнення конфлікту інтересів.

Тобто самі заходи зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів та порядок їх застосування визначені в Законі «Про запобігання корупції». Але ЗВО враховує специфіку управління конфліктами в освітньому середовищі, формування культури інклюзивного ведення переговорів та стилі поведінки людини в таких ситуаціях, зокрема:

- змагання;
- співпраця;
- компроміс;
- ухиляння;
- пристосування.

Контроль за врегулюванням конфлікту інтересів в ЗВО повинен бути покладено на особу, що призначена керівником ЗВО, на яку покладено конкретні завдання щодо виконання заходів, розроблення проєктів та прийняття рішень у питаннях, пов'язаних із вирішенням конфлікту інтересів.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18> (дата звернення: 08.08.2022).

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВЗАЄМОДІЯ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

Хадарцев О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

Професійна підготовка здобувачів вищої освіти передбачає набуття ними тих компетенцій, які дозволять їм успішно виконувати фахові обов'язки та завдання у майбутній професійній діяльності. Забезпечення якісної професійної підготовки є важливою задачею забезпечення освітньо-професійної програми, тому визначення методів та засобів такого забезпечення потребує активної взаємодії між усіма стейкхолдерами певної програми. Так, в «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» про це наголошується в першу чергу стосовно внутрішнього забезпечення якості, зокрема через розвиток культури якості, в якій усі внутрішні стейкхолдери беруть на себе відповідальність за якість і залучені до забезпечення якості на всіх рівнях, з акцентом на взаємозв'язок між дослідженнями і викладанням [1, с. 10]. Проте, зважаючи на певну уніфікованість і стандартизацію освітніх програм, формуються підстави для появи прихованої проблеми щодо ефективного формування індивідуальних освітніх траєкторій у розрізі здобуття саме професійних навичок.

В цьому сенсі дослідники [2] слушно вказують на протиріччя (за термінологією джерела – «парадокс»), які виникають між індивідуальними потребами особистості в кількості і якості освіти, та визначеними вимогами професійного середовища до майбутніх фахівців. І тут дійсно слід погодитися із висновками дослідників, що реалізація індивідуальних траєкторій навчання можлива за умови визначення чіткої моделі професійної підготовки, при цьому вона має орієнтуватися не скільки на особисті потреби здобувача, а все ж таки на значущі практико-орієнтовані результати. А отже формування якісної професійної підготовки обумовлює зростання ролі і значущості зовнішніх стейкхолдерів при подальшому удосконаленні освітньо-професійних програм для здобувачів вищої освіти.

Виходячи з вищенаведеного, таку групу стейкхолдерів мають представляти роботодавці, які якраз й здатні визначати поточні сучасні набори спеціальних компетенцій та програмних результатів, якими мають оволодівати майбутні фахівці. Але як показує практика освітньої діяльності (і, до речі, в ЄС також) ця група зовнішніх стейкхолдерів є досить складною, і істотно залежить від особливостей професійного середовища [3, с. 102]. Слід відзначити, що також доволі поширеною є точка зору, що до компетенцій зовнішніх стейкхолдерів, відносять переважно рецензування освітніх програм відповідних спеціальностей щодо професійної підготовки, без значних можливостей впливу на освітній процес, перелік освітніх компонент та програмні результати навчання здобувачів вищої освіти. Тож на нашу думку, залучення зовнішніх стейкхолдерів до ключових аспектів освітнього процесу (в першу чергу потенційних роботодавців) дозволить істотно удосконалити якість професійної підготовки, та максимально ототожнити фахових рівень здобувачів з вимогами сучасного ринку праці (у розрізі спеціальностей здобувачів). Це неодноразово підтверджується досвідом ряду ЗВО України [4], де зокрема відзначається що розгорнута і активна співпраця дозволяє вирішувати ряд складних освітніх задач, як-то гармонійне поєднання теоретичної і практичної компонент підготовки.

Найбільш дієвими шляхами співпраці є не тільки рецензування освітньо-професійних програм, а й:

- залучення зовнішніх стейкхолдерів до викладання професійних дисциплін;
- проведення зовнішніми стейкхолдерами навчально-методичних семінарів, у тому числі й для науково-педагогічних працівників;
- участь стейкхолдерів у виконання студентами індивідуальних завдань і робіт (курсове і дипломне проектування, проходження практик, тощо);
- проведення зовнішніми стейкхолдерами тренінгів та майстер-класів для студентів;
- залучення зовнішніх стейкхолдерів до поточної, підсумкової та кваліфікаційної атестації здобувачів вищої освіти.

Таким чином, взаємодія із зовнішніми стейкхолдерами, які активно функціонують у фаховому середовищі конкретної спеціальності, дозволяє чітко визначити ключові компетенції для набуття, що також неодноразово підтверджено досвідом і українських ЗВО [5, с. 152], а це свою чергу дає підстави для формування моделі професійної діяльності за відповідною спеціальністю, а також для оптимального удосконалення структури і змісту освітньо-професійної програми.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG – 2015). Київ : ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.
2. Коростіянець Т.П. До постановки проблеми індивідуальних освітніх траєкторій. *Інноваційна педагогіка: зб. наук. праць Причорноморського НДІ економіки та інновацій*. 2019. Вип. 19. С. 9–13.
3. Коваленко О. Поняття «стейкхолдер» та їх роль у роботі сучасного університету. *Нові технології навчання*. 2021. № 95. С. 98–105. DOI: 10.52256/2710-3560.95.2021.11
4. Корнещук В. Співробітництво зі стейкхолдерами як передумова якості вищої освіти. *Наук. вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2020. № 1(68). С. 127–132. DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-127-132
5. Іваненко Л.М., Боєнко О.Ю. Дослідження якості освітньої програми маркетологів та розробка моделі їх професійної діяльності. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 147–154. doi:10.31649/ins.2022.2.147.154

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Хмарська І.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

На тлі війни в Україні, викладачі, вчителі, науково-педагогічні працівники незмінно та вчасно організовують навчальний процес. У таких умовах це справжній виклик, бо існує купа перепон, що відрізняє навчання зараз, під час війни, від навчання під час довготривалих карантинів зумовлених ковідом.

Спочатку пандемія COVID-19 почала диктувати нові умови викладання більшості дисциплін в освітньому процесі середньо-професійних та вищих навчальних закладах, наступні корективи були внесені з оголошенням в Україні військового стану.

Найбільш оптимальна та безпечна форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану – дистанційна. Корисними у цій ситуації будуть напрацьовані під час пандемії коронавірусу моделі змішаного та дистанційного навчання у синхронному й асинхронному режимах.

Організація навчального процесу у воєнний час – це новий виклик для усіх науково-педагогічних працівників та безпосередньо здобувачів освіти. Вибір платформи, розміщення лекційних та практичних матеріалів, формат отримання завдань – усе це не просто елементи, а система, яка добре працює, якщо грамотно продумана та подана наперед.

Більшість освітніх установ реорганізовується згідно з розвитком та використанням інформаційних технологій у поширенні знань. Одним з основних проявів і наслідків глобалізації є посилення конкуренції у різноманітних формах, зокрема і в освіті.

Поведінка здобувачів освіти та здатність засвоювати навчальний матеріал може змінюватись; стрес, страх, невпевненість в якому перебувають всі жителі України, а наші діти особливо вразливі, може впливати на увагу та пам'ять. Завдання науково-педагогічного працівника допомогти здобувачам освіти подолати цей психологічний стан.

Політичні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. В основі

соціально-економічного розвитку інформаційного суспільства лежить виробництво інформації та знань. Дистанційні обмеження посилили потребу в нових підходах до навчання, до широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у методичних підходах, що забезпечили б ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форм взаємодії студентів і педагогічних працівників.

Сьогодні весь світ перебуває в умовах необхідності працювати по-іншому. Не варто тиснути на працівника освіти, якщо в нього/неї щось не виходить, важливі підтримка й допомога. Занадто високі вимоги до «віртуального ідеального» викладача або студента, а також відсутність чіткої нормативно-правової бази в умовах існування багатьох інших освітніх проблем щодо впровадження дистанційного навчання не сприяють ефективному вирішенню проблеми. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам.

Дистанційне навчання є однією з форм і способом організації навчання. Під дистанційним навчанням розуміють – організація з освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій [1].

Дистанційне навчання – це нова організація навчального процесу, що базується на принципах самостійного навчання здобувача освіти. Середовище навчання характеризується тим, що студенти часто зовсім віддалені від викладача в просторі або в часі, водночас вони мають можливість в будь-яку хвилину підтримувати діалог за допомогою засобів телекомунікації.

Методи роботи з здобувачами освіти слід добирати відповідно до навчальної дисципліни, курсу та напрямку інтересів. Перевагу варто надавати проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. Оскільки використання групових, колективних форм роботи є ускладненим в умовах дистанційного навчання, варто робити акцент на дискусійних, партнерських варіантах і формах актуалізації опорних знань та закріплення теоретичного матеріалу, що сприятимуть розвитку актуальних соціальної та громадянської ключових компетентностей.

Система дистанційної освіти має ряд переваг і значно розширює коло потенційних студентів. Одержати освіту дистанційно має можливість молодь, яка не може поєднувати навчання з роботою або проживає у віддаленій від обласних центрів місцевості; військовослужбовці;

керівники; бізнесмени або студенти, що бажають паралельно одержати освіту. Дистанційна форма навчання підходить майже всім, тому що дає можливість гармонійно поєднувати навчання та повсякденне життя. Сучасна освіта вимагає безупинно розширювати своє сприйняття комплексності світу та формування інформаційного суспільства. [3].

На сьогоднішній день в Україні дистанційна освіта надзвичайно актуальна. Головні переваги дистанційної форми навчання: доступність всім верствам населення; відсутність необхідності відвідувати лекції і семінари; зв'язок «викладач – студент»; комплексне програмне забезпечення; провідні освітні технології; індивідуальний процес навчання; гнучкість надання індивідуальних консультацій [1].

Незважаючи на великий перелік переваг дистанційної освіти, існують і недоліки. Насамперед, це живе спілкування та відсутність вміння налагоджування соціальних інтересів, також проблема у вмінні адаптуватись в конфліктних умовах які виникають в соціумові. Не менш важливий недолік дистанційного навчання – мотивація здобувача освіти, практично весь матеріал потрібно дослідити самостійно, що вимагає від нього відповідальності та самоконтролю.

Дистанційна освіта не розвиває у здобувачів комунікабельності, вміння адаптуватись в навчальних групах з великою кількістю студентів, тому така форма навчання не розвиває у молоді впевненості та вмінні працювати командно, нести відповідальність за свої «хвости» при здачі сесії.

Незважаючи на деякий дискомфорт від необхідності організації навчального процесу в дистанційній формі, маємо розуміння того, що сьогоднішній час не дає нам вибору і таке навчання стає неминучим. Ще залишається болючим питання навчання та продовження заняття під та після «Повітряної тривоги». Це великий стрес як для здобувача освіти так і для науково-педагогічного працівника.

Для розв'язання великої кількості питань стосовно навчання в умовах військового стану, в подальшому потрібно розвивати ринок освітніх послуг, вирішувати низку соціальних проблем, реального впровадження дистанційної освіти: розширювати та застосовувати телекомунікаційні мережі та сучасних інформаційних технологій, підвищувати кваліфікацію науково-педагогічним працівникам викладанні дисциплін при дистанційних умовах навчання з різним контингентом здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Система дистанційного навчання. URL: <https://phdpu.edu.ua/navchannya/systemadystantsiinoho-navchannia/> (дата звернення: 06.08.2022).
2. Полібіна К.В. Ефективність дистанційних освітніх технологій в умовах пандемії. *Infocommunication and computer technologies*. 2021. № 2(02). С. 280–292.
3. Готинчан І.З. Дистанційна освіта: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Методика викладання у вищій школі*. 2021. Випуск I (81). С. 155–166.

ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Янчук Т.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та бізнес-аналітики
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Проблема процесу захисту інформації не є новою. Реалії сьогодення підвищують актуальність даного питання для сучасного підприємства.

Економічні та юридичні питання, приватна та комерційна таємниця, національна безпека – усе це зумовлює необхідність захисту інформації. Згідно із Законом України «Про захист інформації в автоматизованих системах» захист інформації – це сукупність організаційно-технічних заходів і правових норм для запобігання заподіяння шкоди інтересам власника інформації та осіб, які користуються інформацією. У літературі вживаються також споріднені терміни «безпека інформації» та «безпека інформаційних технологій». Забезпечення безпеки інформаційних технологій являє собою комплексну проблему, яка охоплює правове регулювання використання ІТ, удосконалення технологій їх розробки, розвиток системи сертифікації, забезпечення відповідних організаційно-технічних умов експлуатації під час війни [1].

Розуміння поняття «захист інформації» є важливим завданням сьогодення. Враховуючи, що відбувається сьогодні в Україні та в світі – інформація стає ще більш значущою. Для того, що б розуміти та використовувати достовірну інформацію, актуальну, перевірену та глибинну – необхідно знати та вміти нею користуватися. При цьому захищати свою інформацію від несанкціонованого доступу та витоку з підприємств. Сутність самого поняття проявляється у вираженні процесу управління загрозами та небезпеками. Тобто, процес управління загрозами та небезпеками в інформаційному полі [4]. Найважливіша мета інформаційної безпеки – це надання безпеки системи в цілому, її захист і гарантія точності. Якщо вона модифікується або руйнується, то ці руйнування треба мінімізувати [3].

Питання захисту інформації на сучасних підприємствах розглядається як науковцями, так і практиками. Найбільш відомими є праці Н. Задорожняка, О. Бурячка, Р. Калужного, К. Коваленко,

Г. Почепцова, Л. Пашнюк, Б. Кормича, І. Панаріва, А. Тер-Акопова, В. Ярчина тощо [1–6].

Ефективний розвиток інформаційного суспільства можливий лише завдяки тому, що кожен суб'єкт інформаційних відносин чи то на підприємстві, чи на державному рівні, має усвідомити наскільки важливим є забезпечення інформаційної безпеки, також мають бути створенні передумови для запровадження сучасного технічного та програмного забезпечення, здатного швидко реагувати на «непідконтрольні» атаки.

Слід зазначити, що у науковій літературі поки бракує єдиного визначення захисту інформації. Для одних науковців поняття «Захист інформації» відображається стан, для інших процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію. Для інших враховують різницю між інформаційною безпекою та безпекою інформації.

Розглянемо класифікацію можливих загроз для інформації (табл. 1).

Таблиця 1

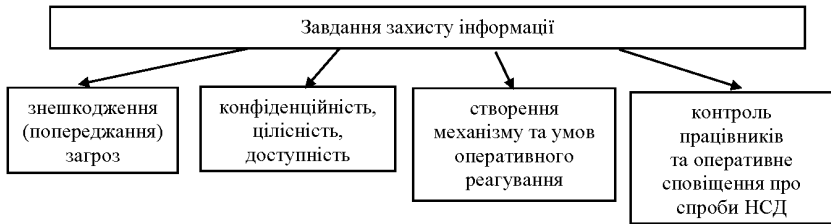
Класифікація загроз для інформації

№	Загрози	Методи боротьби
1	Наслідки стихійних лих і техногенних катастроф	Резервування апаратного забезпечення (дзеркальні файлові та web-сервери, географічно рознесені); резервні копії інформації
2	Відмови обладнання	Резервування апаратного забезпечення; резервні копії інформації; вибір надійного постачальника апаратного забезпечення; вчасна профілактика та ремонт апаратного забезпечення
3	Наслідки помилок проектування системи захисту	Залучення ліцензованих спеціалістів для побудови та експертизи системи захисту; обов'язкова експертиза проекту; періодичний аудит системи захисту
4	Наслідки помилок персоналу	Ретельне підбирання персоналу; навчання персоналу; створення системи адміністративних стягнень за порушення; створення позитивного мікроклімату в колективі
5	Навмисні дії порушників	Залежно від способу дій

Джерело: [1–6]

Основне завдання захисту інформації полягає в тому, щоб злам системи відбувся якомога пізніше та/або не мав суттєвих наслідків для її функціонування й використання інформації, що нею циркулює. Це правило існує роками і має універсальний характер. Деякі з завдань захисту інформації на підприємстві розглянемо у вигляді рисунку 1.

Рис. 1. Завдання захисту інформації

Джерело: [6]

Маючи обгрунтовані надії на стійкість системи захисту інформації, краще, все ж таки, пам'ятати основне правило захисту інформації: жодна система захисту не може довгий час протистояти цілеспрямованим діям озброєного сучасними технологіями кваліфікованого порушника.

Щодо видів захисту, то їх об'єднують у групи [4–6]: морально-етичні, правові, адміністративні (організаційні), технічні (фізичні), програмні (рис. 2).

Рис. 2. Види захисту

Сучасний ринок програмних продуктів містить різні програми для забезпечення інформаційної безпеки. Програмні засоби захисту забезпечують ідентифікацію та аутентифікацію користувачів, розмежування доступу до ресурсів згідно з повноваженнями користувачів, криптографічний захист інформації, захист від комп'ютерних вірусів тощо. Такі програми можна поділити на системні та прикладні програми.

Всі розуміють, що основні переваги комплексної системи інформаційної безпеки полягає в всебічному охопленні слабких місць.

Захист має здійснюватися враховуючи зовнішні та внутрішні небезпеки, тому вважається необхідним поєднувати і програмні, і технічні, і різного роду організаційні засоби і заходи. Важливість побудова такої системи передбачає реалізацію єдиної концепції інформаційної безпеки. Саме всебічний аналіз даних та інформаційного забезпечення дозволяє виробити оптимальну політику забезпечення цієї безпеки.

Захист інформації не обмежується лише завдяки використанню технічних засобів. Треба враховувати людський фактор. Можна сказати, що на надійність системи безпеки впливає багато чинників, в тому числі і відношення персоналу до безпеки інформації. Звичайно, і відношення і намагання використовувати досконалу систему безпеки складають основу ефективного використання комп'ютерних систем.

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що кожен підхід і засіб захисту інформації по різному впливають на захист та безпеку інформації і відповідно на діяльність підприємства чи організації. Не можна недооцінювати тих, хто бажає заподіяти шкоду підприємству завдяки недосконалій системі захисту інформації. Тому важливо здійснювати управління інформацією на підприємстві з врахуванням всіх новітніх досягнень програмного, технічного та іншого напрямку забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Задорожнюк Н.О. Сучасні технології бізнес-аналітики. *Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості* : збірник матеріалів міжнар. наук.-прак. конф. (Київ, 19 квітня 2019 р.). Київ, 2019. С. 105–107.
2. Коваленко В.В. Ризики в системі економічної безпеки підприємства та засоби їх нейтралізації. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 3(51). С. 175–180.
3. Найгучніші хакерські атаки, які сколихнули всю Україну: вражаючі деталі. 24 канал. 2018. URL: https://24tv.ua/nauguchnishi_hakerski_ataki_yaki_skolihnuli_vsyu_ukrayinu_vrazha_yuchi_detali_n1079849 (дата звернення: 17.03.2022).
4. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2013. Вип. 10(151). С. 93–97.
5. Поняття, сутність, значення захисту інформації. URL: <http://www.infobezpeka.com/publications/?id=102> (дата звернення: 15.03.2022).
6. Рівні захисту інформації: поняття, основні принципи, аналіз ризиків та їх усунення. URL: <http://hi-news.pp.ua/kompyuteri/16972-rvn-zahistu-nformacuyi-ponyattya-osnovn-principi-analz-rizikv-ta-yih-usunennya.html> (дата звернення: 23.08.2022).

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
З ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

«АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ
ЕКОНОМІЧНОГО БЛОКУ В УМОВАХ ВІЙНИ»

18 липня – 28 серпня 2022 року

Підписано до друку 30.08.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 4,88. Тираж 100.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: ТОВ «ЛІГА-ПРЕС»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.
Україна, м. Львів, 79012, вул. Кастелівка, 9
Польща, м. Торунь, 87-100, вул. Лубіцка, 44
Тел. +38 (050) 758 14 36